

Vauhtiviikarit

2–3-vuotiaan lapsen ja hänen vanhempansa välisen vuorovaikutuksen tukeminen toiminnallisilla keinoilla

Mari Hartikainen
Hanna-Riikka Karppinen

Opinnäytetyö

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma	
Työn tekijät Mari Hartikainen ja Hanna-Riikka Karppinen	
Työn nimi Vauhtiviikarit – 2–3-vuotiaan lapsen ja hänen vanhempansa välisen vuorovaikutuksen tukeminen toiminnallisilla keinoilla	
Päiväys	20.9.2012
Sivumäärä/Liitteet	53/41
Ohjaaja Kristiina Kukkonen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani Perheen talo -yhteistyö	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Teimme opinnäytetyönämme oppaan lapsi–vanhempi-ryhmien ohjaajille. Opas pitää sisällään lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta tukevia leikkejä ja harjoitteita. Leikit ja harjoitteet koottiin niin, että lapsi ja vanhempi pystyivät toteuttamaan ne kahdestaan.</p> <p>Oppaan leikit ja harjoitteet testattiin perustamassamme Vauhtiviikarit -ryhmässä Iisalmessa kevään 2012 aikana. Ryhmä kokoontui seitsemän kertaa ja se koostui kuudesta lapsi–vanhempi-parista. Ensimmäisellä ja viimeisellä toimintakerralla vanhemmat täyttivät aloituskysely- ja palautelomakkeet. Vastausten pohjalta saatiin tietoa leikkien ja harjoitteiden onnistumisesta ja siitä, kuinka ne toimivat lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukemisessa vanhempien näkökulmasta. Lisäksi tietoa kerättiin osallistuvan havainnoinnin avulla ohjauksen ohessa.</p> <p>Palautteista sekä omista havainnoistamme kävi ilmi, että leikit ja harjoitteet tukivat lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Vanhemmat toivoivat ryhmätoiminnan kautta saavansa yhteistä aikaa lapsensa kanssa ja tarjoavan heille uusia ideoita yhteisiin hetkiin ryhmätoiminnan ulkopuolella. Palautteiden mukaan vanhemmat kokivat Vauhtiviikarit-ryhmän vastanneen näihin odotuksiin.</p> <p>Opinnäytetyö on kaksiosainen ja se koostuu raportista sekä oppaasta. Opas on opinnäytetyön liitteenä. Ohjaajan oppaasta hyötyvät toimeksiantajamme Perheen talo -yhteistyö sekä muut lapsi–vanhempi-ryhmätoimintaa järjestävät tahot.</p>	
Avainsanat 2–3-vuotiaan lapsen itsenäistymisvaihe, vuorovaikutus, kiintymyssuhde, vertaisuus	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Authors Mari Hartikainen and Hanna-Riikka Karppinen			
Title of Thesis Vauhtiviikarit – Supporting the interaction between the 2–3-years old child and his/her parent with functional methods			
Date	20.9.2012	Pages/Appendices	53/41
Supervisor Kristiina Kukkonen			
Client Organisation/Partners Perheen talo -cooperation project			
<p>Abstract</p> <p>The purpose of our thesis was to produce a guide for child-parent-group leaders. The guide includes plays and exercises that support the interaction between a child and a parent. The child and the parent were able to do the plays and exercises with each other.</p> <p>This is a functional thesis and all the plays and exercises in the guide were tested in our group called "Vauhtiviikarit" in Iisalmi during the spring of 2012. The group convened once a week for seven weeks and it consisted of six child–parent-pairs. In the first meeting the parents filled in starting forms and in the last meeting feedback forms. Responses told us how the plays and exercises worked and how they supported the interaction between a child and his parent from a parent´s point of view. We also used participant observation to get information about the group and activities.</p> <p>The feedback and our observation revealed that the plays and exercises supported the interaction between a child and a parent. The parents wished that the group would offer them time with their children and new ideas for time outside the group. According to the feedback the "Vauhtiviikarit" -group responded to their expectations.</p> <p>The thesis is in two parts and it consists of a report and a guide. The guide is attached in this thesis. The guide is useful for our client organisation, Perheen talo –cooperation, as well as others that provide group activity for child-parent-groups.</p>			
Keywords 2-3-year old child´s independence period, interaction, attachment, peer-supporting			

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
2	2–3-VUOTIAAN LAPSEN JA HÄNEN VANHEMPANSA VÄLISEN VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMINEN.....	8
2.1	2–3-vuotiaan lapsen itsenäistymisvaihe	9
2.2	Vuorovaikutus	10
2.3	Lapsen ja vanhemman välinen kiintymyssuhde.....	13
2.4	Vertaisuus ja vertaisryhmä	15
3	VAUHTIVIIKARIT	17
3.1	Toiminnan suunnittelu.....	18
3.2	Ryhmän muodostaminen	19
3.3	Osallistuva havainnointi.....	20
3.4	Aloituskysely	21
3.5	Toimintakerrat.....	22
3.5.1	Tullaan tutuiksi	23
3.5.2	Läheisyys	26
3.5.3	Rentoutuminen	29
3.5.4	Laulellen ja tanssien	32
3.5.5	Taiteilua	33
3.5.6	Sadun maailma	35
3.5.7	Ulkoillen	36
3.6	Palaute	39
4	OPPAAN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS	42
5	POHDINTA	46
	LÄHTEET	50

LIITTEET

Liite 1 Vauhtiviikarit - ohjaajan opas

Liite 2 Vauhtiviikarit -kerhon mainos

Liite 3 Kerhopassi

Liite 4 Havainnointirunko

Liite 5 Aloituskyselylomake

Liite 6 Palautelomake

1 JOHDANTO

Lapsen ja vanhemman välisestä kiintymyssuhteesta ja hyvästä vuorovaikutussuhteesta kauaskantoisine merkityksineen puhutaan yhä enemmän. Lapsen kokemukset vuorovaikutustilanteista luovat pohjaa sille, kuinka hän tulevaisuudessa muodostaa ihmissuhteita (MLL 2012a). Haasteita lapsen ja vanhemman yhdessäololle ja vuorovaikutukselle luovat nyky-yhteiskunnan hektisyys sekä työn ja perheen yhteensovittaminen (Miettinen & Rotkirch 2012).

Kiireinen elämäntyyli ja työorientoituneisuus saavat pohtimaan, kuinka paljon vanhemmilla on aikaa lapsilleen. Pienelle lapselle konkreettinen yhdessäolo vanhemman kanssa on todellinen rakkauden mitta. Yhdessäolo lapsen kanssa ei ole vanhemmille aina helppoa tai yksinkertaista, vaan vanhemmat joutuvat tekemään monia valintoja. Moni vanhempi joutuu pohtimaan oikeaa aikaa palata työelämään ja tasapainottelemaan omien menojensa sekä yhteisen ajan välillä. Tähän vaikuttaa paljon kulttuurimme, joka ei aina tue näitä valintoja vanhemmuuden kannalta. (Kalland 2011a, 288.)

Vaikka keskusteluissa nousee paljon esille työn ja vapaa-ajan yhteensovittamisen vaikeus, käy Väestöliiton teettämästä Perhebarometrasta (Miettinen & Rotkirch 2012) ilmi, että perheiden vapaa-aika on lisääntynyt ja kiireen tunne on vähentynyt. Toisaalta tutkimuksessa havaittiin aikapulan kokemusten lisääntyneen erityisesti pienten lasten vanhemmilla. Aiempaan tutkimukseen verrattuna isien käyttämä aika lastenhoitoon oli kymmenen vuoden aikana lisääntynyt selkeästi.

Opinnäytetyönä tuotimme Vauhtiviikarit – ohjaajan oppaan (liite 1), johon on kerätty lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta tukevia leikkejä ja menetelmiä. Oppaan leikit ja harjoitteet testasimme kevään 2012 aikana Vauhtiviikarit-ryhmässä. Vauhtiviikarit-ryhmän tavoitteena oli tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta tarjoamalla heille ohjattua, kahdenkeskiseen vuorovaikutukseen keskittyvää toimintaa. Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukeminen on yhteiskunnan muuttuessa aiheena ajankohtainen ja tuomme opinnäytetyömme kautta esille, kuinka lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhdetta voidaan tukea pienillä yhteisillä hetkillä, yhdessä toimien.

Opinnäytetyömme toimeksiantajana toimi Perheen talo -yhteistyö, joka on kolmen lisälässä toimivan lastensuojelujärjestön, lisälmen Pelastakaa Lapset ry:n, Ylä-Savon Ensi- ja turvakotiyhdistys ry:n ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton lisälmen yhdistys ry:n yhteistyöhanke. Perheen talo -yhteistyön tavoitteena on ehkäisevän lastensuojelun matalan kynnyksen ja varhaisen puuttumisen työmallien kehittäminen lapsiperheiden parissa. Tavoitteena on myös löytää ja ohjata tukea tarvitsevia ja palvelujärjestelmien tavoittamattomissa olevia henkilöitä avopalveluiden piiriin, sekä kehittää ja koordinoita vapaaehtoistyötä lapsiperheiden parissa. (Perheen talo -yhteistyö 2011.)

Opinnäytetyö tukee Perheen talo -yhteistyön tavoitetta kehittää ehkäisevän lastensuojelun matalan kynnyksen ja varhaisen puuttumisen työmallia lapsiperheiden parissa. Opinnäytetyön valmistuttua toimeksiantaja saa käyttöönsä oppaan, jonka leikit ja harjoitteet on testattu lapsi–vanhempi-ryhmässä. Opasta voidaan hyödyntää esimerkiksi tämänkaltaisen ryhmätoiminnan suunnittelussa. Lisäksi raporttiosuudesta he saavat tietoa leikkien ja harjoitteiden toimivuudesta 2–3-vuotiaiden lasten ja heidän vanhempiansa kanssa.

Opinnäytetyömme on suunnattu perhetyöhön, sillä olemme molemmat hyvin kiinnostuneita työskentelystä perheiden parissa. Opinnäytetyömme aihe muotoutui, kun toinen opinnäytetyömme tekijöistä oli harjoittelussa Perheen talo -yhteistyöllä lisälässä keväällä 2011. Idea opinnäytetyön aiheesta syntyi sisarusten ja heidän vanhempiansa vertaisryhmän vuorovaikutustanssitunnin aikana. Ryhmässä huomattiin, että vanhemmat sisarukset rauhoittuivat saadessaan vanhempiansa jakamattoman huomion. Ryhmässä syntyneiden huomioiden pohjalta päätimme kehittää toimintakertoja 2–3-vuoden ikäisille lapsille ja heidän vanhemmilleen.

2 2–3-VUOTIAAN LAPSEN JA HÄNEN VANHEMPANSA VÄLISEN VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMINEN

Lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta on tutkittu paljon. Suurin osa tutkimuksista keskittyy varhaisen vuorovaikutuksen tutkimiseen erityisesti vauvan ja vanhemman välillä, vaikka varhaisen vuorovaikutuksen katsotaan ulottuvan syntymästä aina kolmanteen ikävuoteen saakka (Vilén ym. 2006, 86). Kiintymyssuhteella on suuri merkitys 2–3-vuotiaan lapsen ja hänen vanhempansa välisessä vuorovaikutuksessa. Tutkimusten mukaan varhaisen vuorovaikutuksen sekä lapsen kiintymyssuhteen laadulla vanhempansa nähdään olevan kauaskantoisia vaikutuksia. (Mäntymaa 2006; Valjus 2004.)

Mirjami Mäntymaa (2006) on tutkinut väitöskirjassaan *Early mother-infant interaction: Determinants and Predictivity*, äidin ja vauvan varhaista vuorovaikutusta ja siihen vaikuttavia tekijöitä, sekä sen ennustettavuutta. Tutkimustuloksista kävi ilmi esimerkiksi se, että vuorovaikutuksessa välittelevästi käyttäytyvän lapsen kohdalla oli ennustettavissa toistuva sairastelu kahden ensimmäisen elinvuoden aikana. Hän huomasi myös, että äidin lapsuudenaikainen suhde omaan äitiinsä vaikuttaa vuorovaikutussuhteeseen lapsen kanssa. Johtopäätöksissä hän tuo esille, että lapsi on vuorovaikutuksen aktiivinen osapuoli kahden kuukauden iästä alkaen ja varhaisesta vuorovaikutuksesta voidaan löytää piirteitä, joiden avulla voidaan ennustaa lapsen hyvinvointia ja kehitystä.

Katja Valjus (2004) on tutkinut vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen laadullisia ominaisuuksia ja niiden jatkuvuutta ikävaiheesta toiseen työssään *Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen yhteydet 3 vuoden ja 8 vuoden ikään ja vanhemman sensitiivisyys ja ohjausstrategiat lapsen myönteisen tehtäväorientaation tukena*. Pitkittäistutkimuksessa tarkasteltiin 48:aa äiti–lapsi-paria, kun lapsi oli kolmen vuoden ikäinen ja toisen kerran, kun lapsi oli kahdeksan vuoden ikäinen. Tutkimustulosten mukaan lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen laadussa oli pysyvyyttä kolmen ja kahdeksan ikävuoden iän välillä. Lisäksi havaittiin vanhemman varhaisen vuorovaikutuksen laadun, esimerkiksi yhdessä tekemisestä nauttimisen, vaikuttavan myönteisesti lapsen vuorovaikutukseen kahdeksanvuotiaana.

Työssämme käsittelemme 2–3-vuotiaan lapsen itsenäistymisvaihetta, vuorovaikutusta, kiintymyssuhdetta sekä vertaisuutta ja vertaisryhmää. Lapsen ensimmäinen it-

senäistymisvaihe asettaa lapsen ja vanhemman väliselle vuorovaikutukselle haasteita. Tällöin lapsi irtautuu vanhemmistaan ja haluaa päättää monista asioista itse sekä toimia itsenäisesti. (MLL 2012b.) Lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta tuettaessa on tärkeää, että lapsi ja vanhempi toimivat yhdessä ja toiminta on suunniteltu lapselle mielekkääksi. Lapsen itsenäistymisvaiheelle on annettava tilaa ja se on otettava huomioon, jotta toiminta onnistuisi. Esimerkiksi toiminnan tulee tarjota lapselle mahdollisuuksia harjoitella päätösten tekoa tämän kehitystasolle sopivissa asioissa.

Kiintymyssuhde syntyy lapsen ja aikuisen välille toistuvien vuorovaikutustilanteiden myötä. Lapsen kiintyminen ensisijaiseen hoitajaansa emotionaalisten vuorovaikutuskokemusten kautta luo lapselle turvallisuuden tunteen, joka on lapsen kehityksen lähtökohta. Ilman turvallisuuden tunnetta ihmisen koko potentiaalin hyödyntäminen vaarantuu ja hän toimii ensisijaisesti niin, että voisi saavuttaa turvallisuuden tunteen. (Hughes 2011, 31; Mäntymaa & Puura 2011, 22–23.)

Ryhmä oli vertaisryhmä, mutta toiminnassa ei painotettu vertaisuutta. Rajasimme kohderyhmän siten, että ryhmän jäsenet voidaan nähdä vertaisina. Jokaisella vanhemmalla oli samankaltainen elämäntilanne, koska jokaisella oli 2–3-vuotias lapsi ja vanhemmat halusivat tukea vuorovaikutukseen lapsensa kanssa.

2.1 2–3-vuotiaan lapsen itsenäistymisvaihe

Lapsen kehityksen ensimmäinen itsenäistymisvaihe alkaa 2–3-vuoden iässä. Tällä ensimmäisellä itsenäistymisvaiheella on lapsen elämässä suuri merkitys, sillä tuona aikana hän irtautuu vanhemmistaan itsenäiseksi yksilöksi ja hänen minäkuvansa kehittyy. Itsenäistymisvaihe näkyy ulospäin usein vahvan oman tahdon kehittymisenä. Vanhemman tärkein tehtävä onkin näyttää lapselle, että kiukusta huolimatta hän on vanhemmalleen rakas. (MLL 2012b.)

Itsenäistymisvaiheen aikana vanhemmilla on tärkeä rooli rajojen asettajana. Tässä vaiheessa lapsen minällä ei ole rajoja ja hän tuntee vaikutusvaltansa suunnattomaksi. Rajan tullessa vastaan reagoi lapsi usein kiukulla ja uhmalla. (Wais 2005. 114.) Uhmasta huolimatta vanhempien tulisi olla päätöksissään ja rajojen asettamisessa johdonmukaisia. Lapselle tulee antaa mahdollisuuksia harjoitella valintaa ja tahtomista turvallisissa rajoissa ikätasolleen sopivissa asioissa, sillä tällöin hän voi huomata ja

kokea, että omalla tahdolla voi vaikuttaa omiin asioihinsa. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009. 58.)

Jari Sinkkonen (2008, 136–138) puhuu terveestä ja epäterveestä aggressiosta, jotka voidaan hänen mukaansa ajatella neutraalina elämänvoimana. Kehityksen eri vaiheissa aggressiota voidaan ohjata eri käyttötarkoituksiin kehitystä eteenpäin vieden, jarruttaen tai haitaten. Terve aggressio auttaa lasta ottamaan paikkansa muiden ihmisten joukossa. Lapsi tarvitsee sitä itsenäistymiseensä ja oman identiteettinsä luomiseen. Tämä näkyy ensimmäisen kerran lapsen ensimmäisessä itsenäistymisvaiheessa, tutummin uhmaiässä, kun hän irrottautuu riippuvuussuhteesta vanhempiinsa.

Ihmisen elämän aikana kehitystä tapahtuu monipuolisesti ja kehityksen jakaminen eri osa-alueisiin helpottaa sen kuvaamista. Yksilön kehitys voidaan jakaa fyysiseen sekä motoriseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen osa-alueeseen. Kaikkien osa-alueiden kehitys on kuitenkin tiiviisti yhteydessä toisiinsa. Fyysisellä ja motorisella kehityksellä tarkoitetaan yksilön fyysistä kasvua ja liikkeiden kehitystä. Psyykkiseen kehitykseen kuuluu muun muassa persoonallisuuden ja tunne-elämän kehitys sekä kognitiivisten, eli tiedollisten toimintojen kehitys. Sosiaalinen kehitys puolestaan sisältää yksilön ihmissuhteet ja sosiaalisen vuorovaikutuksen. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 8.)

2.2 Vuorovaikutus

Lapsen ja vanhemman välillä puhutaan paljon varhaisesta vuorovaikutuksesta, jolla tarkoitetaan lapsen ja hänen vanhempansa välistä vuorovaikutussuhdetta. Vanhempien ja lapsen välinen side lähtee kehittymään syntymästä asti. Varhaisesta vuorovaikutuksesta puhutaan vauvaiästä aina kolmeen ikävuoteen saakka. (Vilén ym. 2006, 86.)

Hyvä vuorovaikutus lapsen kanssa on tärkeää, sillä se on lapsen ihmisenä kasvamisen ehto. Kun lapsella on mahdollisuus jakaa sekä iloisia, että surullisia tunteita ja ajatuksia turvallisen aikuisen kanssa kunnioittavassa ja vakavasti otettavassa vuorovaikutuksessa, helpottuu kasvu hyvään suuntaan. Hyvässä kohtaamisessa lapsen ei tarvitse olla mallikelpoinen, eikä hänen tarvitse suorittaa, vaan hän saa olla oma itsensä ja tulla hyväksytyksi juuri sellaisenaan. Lapsi-vanhempi-suhde on vahva ja kestää niin paljon, ettei sitä pysty vertaamaan muihin ihmisten välisiin suhteisiin (Mattila 2011, 55, 67, 69–70.)

Vuorovaikutus voidaan kuvata vähintään kahden ihmisen välisenä molemminpuolisena riippuvuutena, joka koostuu tunteista, toiminnasta, ajattelusta ja tahdosta. Ihmisen elinikäinen kehitys ihmisenä perustuu monimutkaiseen vuorovaikutukseen, jossa vaikuttamme toisiinsa ja saamme itse vaikutteita toisilta. Vuorovaikutuksen laatu taas vaikuttaa paljon siihen, kuinka ihminen käsittää itsensä ja kuinka hän käyttäytyy vuorovaikutustilanteissa myös myöhemmissä ikävaiheissa. Myönteinen vuorovaikutus saa aikaan arvostetuksi, hyväksytyksi ja onnistuneeksi tulemisen tunteita ja näin ollen parantaa itseluottamusta. (Ojala & Uutela 1993, 11, 12, 27.)

Rakentavassa vuorovaikutuksessa kaksi tai useampi tasaveroinen, itseään sekä toisia kunnioittava aikuinen on kanssakäynnissä keskenään. Tähän sisältyy myös halu ymmärtää tilanne toisten näkökulmasta. Vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa osapuolet eivät kuitenkaan ole tasaveroisessa asemassa ja näin ollen vanhemmalla on suuremman vallan omaavana suurempi vastuu vuorovaikutustapahtumasta seurauksineen. (Ojala & Uutela 1993, 5.)

Toimivassa vuorovaikutuksessa aikuinen ohjaa lasta tämän toiminnoissa, säätelee hänen tunnetilojaan sekä opettaa ja kasvattaa lasta. Aikuisen tulisi osata ohjata lasta ottaen huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa. Aikuisen tehtävänä on ohjata lasta niiden asioiden pariin, jotka ovat hänen kehitykselleen suotuisia. Lapsen itsemääräämistaitoa tulee tukea ja hänelle tulee tarjota onnistumisen kokemuksia. (Kanninen & Sigfrids 2012, 96.)

Lapsen ja aikuisen hyvä kohtaaminen saa lapsen tuntemaan itsensä tasavertaiseksi, huolehdituksi ja oikeutetuksi olemassaoloonsa. Lapselta ei kuitenkaan vaadita vastavuoroisuutta huomioon ottamisessa, vaan hän on ottamassa oppia aikuiselta. Lapsen tunnetta hyväksytyksi tulemisesta tulee tukea tarjoamalla hänelle toistuvia kokemuksia huolenpidosta ja kelpaavuudesta. Näitä tunteita lapsi saa, kun lähiaikuinen näyttää hänelle, että hänestä huolehtiminen on aikuiselle tärkeää ja mieleistä. Lapsen ja vanhemman välistä suhdetta täytyy tukea ja sitä tulee arvostaa. Kun lapsen ja vanhemman välisessä suhteessa tai vuorovaikutuksessa on ongelmia, on aina ensisijaisesti etsittävä keinoja sen parantamiseen ja tukemiseen, jotta suhde saataisiin säilymään (Mattila 2011, 55, 70.)

Saara Salon (2012, 97) mukaan leikillisuus on alikäytetty resurssi lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa. Leikkisä aikuinen osaa hyödyntää leikillisyyden huumoria ja kekseliäisyyttä ohjatessaan lasta. Leikillisyyden kautta on helppoa kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta lapsen kanssa. Aikuisen kanssa leikkiessä on leikin tarkoitus usein toinen kuin leikkiessä yhdessä toisten lasten kanssa. Leikin kautta rakennetaan vuorovaikutusta aikuisen ja lapsen välille.

Kasvatuksellisessa vuorovaikutuksessa lasta tulee myös kieltää ja rajata asianmukaisella tavalla. Kieltämisen ja rajaamisen pitää olla perusteltua ja johdonmukaista, eikä sitä saa käyttää vallan välineenä. Lasta tulee kannustaa oikeiden vaihtoehtojen löytämiseen ja pohtimaan huonojen ja hyvien ratkaisujen välillä. (Kanninen & Sigfrids 201, 96.)

Lasten vuorovaikutustaitojen kehityksessä on suuria yksilöllisiä eroja. Suurin osa alle vuoden ikäisistä lapsista alkaa kuitenkin ymmärtää tuttuihin tilanteisiin liittyvää puhekieltä, jonka jälkeen noin kahteen ikävuoteen mennessä hän alkaa yhdistellä sanoja toisiinsa. Ennen aktiivisen viestinnän aloittamista lapsi tarvitsee kuitenkin paljon kokemusta vuorovaikutuksen mielekkyydestä ja hyödyllisyydestä. (Launonen 2007, 7.)

Vuorovaikutus voidaan jakaa tiedostettuun sekä tiedostamattomaan vuorovaikutukseen. Tiedostetussa vuorovaikutuksessa ihmiset ilmaisevat omiaan, sekä vastaanottavat toistensa tarpeita, ajatuksia, tietoja ja tunteita. Tiedostetussa vuorovaikutuksessa voidaan käyttää kielellistä, sekä ei-kielellistä, eli sanatonta viestintää. (Launonen 2007, 7.) Sanattomaan viestintään kuuluvat esimerkiksi ilmeet, eleet, asento, olemus sekä tilan-, ajan- ja äänenkäyttö (Kauppila 2005, 33).

Lapsen kasvu ja kehitys kaikilla kehityksen osa-alueilla tapahtuu kiinteästi vuorovaikutuksessa lapsen elinympäristöön niin, että kaikki eri kehityssaavutukset tukevat toisiaan. Vanhempien käyttäytymisellä on vaikutus siihen, kuinka ympäristö edistää lapsen luontaista aktiivisuutta. Kehityksen kannalta on hyvä, jos lapsen annetaan tutkia ympäristöään vapaasti. Liikkumisen ja ympäristön tutkimisen lisäksi lapsen kehitykselle on tärkeää olla vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. (Nurmi ym. 2009, 27).

2.3 Lapsen ja vanhemman välinen kiintymyssuhde

Toistuvat lapsen ja vanhemman väliset vuorovaikutustilanteet ovat kiintymyssuhteen syntymisen perusta (Mäntymaa & Puura 2011, 22). Kiintymyksen tarve on vastasyntyneen ensimmäinen sekä tärkein tunnetaito. Sen syntymiseen vaikuttavat paljon pitkät ja läheiset ihmissuhteet sekä positiivinen ilmapiiri. Kiintymyksellä tarkoitetaan lapsen sisäistä turvallisuudentunnetta. Nykyinen hektinen elämäntapa ja jatkuvat muutokset on keskeinen turvattomuutta synnyttävä tekijä. Lapsen tarve turvalliselle ihmissuhteelle on tässä ja nyt. (Isokorpi 2004, 132.)

John Bowlbyn (1907–1990) kiintymyssuhdeteoria on yksi tapa selittää ihmisen biologista perustarvetta toisiin ihmisiin (Kanninen & Sigfrids 2012, 28). Kiintymyssuhdeteorian kautta voidaan tarkastella sitä, kuinka lapsen varhainen kiintymyssuhde hoitajaan vaikuttaa lapsen myöhempään kehitykseen ja lapsen myöhemmin aikuisiässä luomiin ihmissuhteisiin (Sinkkonen & Kalland 2002, 7–8). Turvallisesti kiintyneen lapsen on helpompaa muodostaa pitkiä ihmissuhteita myöhemmin elämässään (Isokorpi 2004, 132).

Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria korostaa hoivaavan aikuisen ja lapsen välisten kiinteiden tunnesiteiden ensisijaista merkitystä lapsen kehityksessä (Hautamäki 2002, 20). Läheisten, pysyvien ja turvallisten kiintymyssuhteiden merkitys on lapsen terveen kehityksen perusta. Lapsen kiintymys tämän ensisijaiseen hoitajaan, useimmiten vanhempinsa, kehittyy ensimmäisen elinvuoden aikana. (Bowlby 1969, 223.) Kiintymyksen tapaan ja suuntaan vaikuttavat ympäristön reaktiot. Kiintymys toteutuu aina tavalla tai toisella, joka osaltaan muotoilee persoonallisuuttamme ja elämäämme. (Kalland 2011b, 207.)

Bowlbyn oppilas ja kollega Mary Ainsworth tutki lapsen kiintymystä vanhempaansa luomalla kokeellisen vierastilanteen, Strange Situation Procedure (SSP). Kokeen myötä Ainsworth jakoi kiintymyssuhdemallit turvallisesti kiintyneisiin ja turvattomasti kiintyneisiin. Turvattomasti kiintyneet hän jakoi ristiriitaisesti kiintyneisiin sekä välttelevästi kiintyneisiin. (Hautamäki 2011, 34–35, Kanninen & Sigfrids 2012, 32.)

Hoitajaansa turvallisesti kiintynyt lapsi kokee tulevansa rakastetuksi juuri sellaisena kuin hän on ja hän voi luottaa vanhempiansa läsnäoloon, herkkyyteen sekä hyvyyteen (Punamäki 2011, 111). Turvallisen kiintymyssuhteen nähdään ennustavan lapsen kehitykselle ja tulevaisuudelle monia asioita. Turvallisesti kiintyneellä lapsella on

hyvä itsesäätelykyky sekä hyvät sosiaaliset valmiudet ja hänellä on paremmat kyvyt tunnistaa ja ilmaista tunteitaan kuin turvattomasti kiintyneillä lapsilla. Lisäksi turvallinen kiintymyssuhde luo paremman kyvyn toipua stressitekijöistä ja lapsen kehityksessä esiintyy vähemmän haasteellista käyttäytymistä kuin turvattomasti kiintyneillä lapsilla. (Kanninen & Sigfrids 2012, 35.)

Kiintymyssuhde syntyy hoitajaan myös silloin, jos hoiva on puutteellista tai jos lapsi joutuu kaltoin kohdelluksi. Tällöin lapsi pyrkii ratkaisemaan pettymyksensä ja epäluotamuksensa joko takertumalla vanhempaan tai vetäytymällä vuorovaikutuksesta. Välittelevästi kiinnittynyt lapsi turvautuu itseensä, koska hän ei luota hoitajan herkkyyteen tyydyttää hänen tarpeitaan (Punamäki 2011, 111–112.)

Ristiriitaisesti kiinnittynyt lapsi tarrautuu vanhempiinsa, mutta ei kuitenkaan saavuta turvallisuuden tunnetta (Punamäki 2011, 112). Lapsen kokema äidin rakkauden menetys ja äidinriisto voivat uhata vakavasti lapsen suotuisaa kehitystä (Hautamäki 2002, 15). Tutkimusten mukaan lapsen kaksi ja puoli ensimmäistä ikävuotta ovat kiintymyssuhteen syntymisen kannalta kriittisintä aikaan. Tänä aikana lapsi joko saavuttaa kiintymyssuhteen tai se jää turvattomaksi. (Keltikangas-Järvinen 2010, 154).

Kiintymyssuhdeteorian kokonaisvaltainen tuntemus tarjoaa ammattilaisille näkökulman perheen vuorovaikutussuhteiden ymmärtämiseen. Teoria tarjoaa apua myös vanhemmuudessa ilmenevien ongelmien selvittämiseen. Lisäksi useat vanhemmat ovat saaneet kiintymyssuhdeteoriaan tutustuttuaan valmiuksia ja rohkeutta aiempaa turvallisempaan vanhempana toimimiseen. (Sinkkonen & Kalland 2002, 8.)

Työssämme leikki-ikä on rajattu määrittämään 2–6-vuoden ikäisiä lapsia. Lapsen tultua leikki-ikänsä kiintymyssysteemi kehittyy varhaisesta kiintymyksestä niin, että lapsi alkaa oivaltaa kiintymiskohteensa, yleensä vanhempansa, suunnitelmia ja motiiveja. Sensitiiviset vanhemmat, joilla on kykyä reagoida lapseen tunnekielellä, huomaavat, että lapsen tämän hetkinen kehitysvaihe vaatii heiltäkin uudenlaista käyttäytymistä. Vanhemmat alkavat auttaa lasta toteuttamaan tämän omia suunnitelmia ja suunnittelevat sekä neuvottelevat asioista yhdessä lapsen kanssa. (Kanninen & Sigfrids 2012, 92 ; Lahikainen & Pirttilä-Backman 1998, 138.)

2.4 Vertaisuus ja vertaisryhmä

Vertaisuudella tarkoitetaan sitä, että vertaisten henkilöiden tieto ja taito perustuvat heidän omakohtaisiin kokemuksiinsa koskien jotain erityistä, samankaltaista elämäntilannetta. Vertaisuuteen kytkeytyy läheisesti termi vertaisryhmä, joka voi olla järjestäytynyt joko organisoidusti tai vapaamuotoisesti. Ryhmä voi perustua ongelmien läpikäymiseen ja ratkomiseen, mutta se voi olla myös yhdessäolo- tai aktiviteettiryhmä. Vertaisryhmän jäsenet ovat tasa-arvoisia vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. (Järvinen ym. 2007; Laimio & Karnell 2010.)

Vertaisryhmässä toisilleen ennestään tuntemattomat henkilöt kohtaavat ja tarjoavat toisilleen vertaistukea (Nylund 2005, 203–204). Vertaistuki on ongelmien, kuten haastavien elämäntilanteiden jakamista toisten samankaltaisia tilanteita läpikäyvien kanssa (Hyväri 2005, 214). Vertaisryhmässä ei keskitytä vain yhden henkilön ongelmaan tai tilanteeseen, vaan kaikkien ryhmän jäsenten on mahdollista jakaa omia kokemuksiaan dialogissa toisten kanssa. Vertaisryhmässä korostuukin käsite kokemus-tieto, eli omien kokemusten merkitys on tärkeää. (Nylund 2005, 203–204.)

Vauhtiviikarit-ryhmätoiminnan aikana vanhemmat keskustelivat vapaasti keskenään, jolloin heillä oli mahdollista jakaa vertaistukea toisilleen. Lisäksi toimintakertojen aikana käytävä kuulumiskierros tarjosi ryhmäläisille mahdollisuuden keskustella omista kuulumisistaan ja tunnelmistaan toisten kanssa. Oppaan kannalta vertaisuuden ja vertaisryhmän huomiointi on tärkeää, sillä jos opasta hyödynnetään ryhmän ohjaamisessa, on ryhmä useimmiten vertaisryhmä.

Vertaisryhmän ohjaajan rooleja ja tehtäviä ovat ryhmän organisoiminen, kuuntelijana oleminen, vaikuttaminen sekä ryhmäprosessin ylläpitäminen. Organisaattorina ohjaaja huolehtii ryhmän järjestämiseen liittyvistä käytännön asioista ja siitä, että ryhmän jäsenillä on hyvä ja turvallinen olo ryhmässä. Ymmärtävänä kuuntelijana hän pitää huolen, että jokainen ryhmän jäsen kokee tulevansa tasavertaisesti huomioduksi ja kuulluksi. Hän rohkaisee ryhmäläisiä syventämään keskustelua ja pitää huolen ilmapiiirin turvallisuudesta. (Järvinen ym. 2007, 169–170.)

Vaikuttajan asemassa ohjaaja vie ryhmää kohti tavoitetta ja kertoo miksi ryhmä on koolla ja mitä kokoontumisilla halutaan saada aikaan. Ryhmäprosessin ylläpitäjän

roolissa ohjaajan tehtävänä on tarkkailla ryhmän toimintaa. Mikäli ryhmässä esiintyy toimintaa häiritseviä tekijöitä, tulee ohjaajan puuttua niihin. (Järvinen ym. 2007, 170.)

3 VAUHTIVIIKARIT

Opinnäytetyönämme tuotimme oppaan, joka sisältää leikkejä ja harjoitteita, joiden tavoitteena on tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Opas on tarkoitettu lapsi–vanhempi-ryhmien ohjaajien käyttöön. Testasimme leikkejä ja harjoitteita perustamassamme Vauhtiviikarit-ryhmässä, jotta saimme konkreettisesti nähdä tukevatko ne lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Oppaan hyödyllisyyden ja käyttökelpoisuuden vuoksi oli tärkeää testata siihen tulleita asioita sen käyttötarkoituksen mukaisesti. Toimiessamme ryhmän ohjaajina pystyimme havainnoimaan leikkejä ja harjoitteita niin, että saimme kirjoitettua ne oppaaseen ohjaajan näkökulmasta. Opas koottiin omien havaintojemme sekä ryhmään osallistuneiden vanhempien suullisen ja kirjallisen palautteen pohjalta.

Vauhtiviikarit-ryhmä oli 2–3-vuotiaille lapsille ja heidän vanhemmilleen suunnattu toiminnallinen ryhmä. Toiminta koottiin vastaamaan asettamiamme tavoitteita, jotka nousivat viitekehyksestämme. Kokosimme jokaiselle toimintakerralle yleiset tavoitteet, joihin pyrimme vastaamaan eri teemoihin jaettujen toimintakertojen myötä.

Toiminnan tavoitteina oli tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta mukavan yhdessä tekemisen avulla, tarjota lapsille ja vanhemmille mahdollisuus yhdessäoloon ja ohjattuun toimintaan sekä mahdollistaa vanhempien välinen vertaistuki. Lisäksi tavoitteena oli tarjota vanhemmille välineitä ja ideoita vuorovaikutussuhteen tukemiseen myös kotona. Toimintakertojen myötä tarkoituksenamme oli saada tietoa, onko tämän kaltaisesta toiminnasta hyötyä vuorovaikutussuhteen tukemisessa.

Vauhtiviikarit-ryhmä kokoontui seitsemän toimintakertaa maaliskuun ja huhtikuun 2012 aikana. Ryhmä kokoontui kerran viikossa, joko maanantaina tai tiistaina kello 17.30–18.30 Perhekeskus Onni ja Ilonan toimitiloissa. Poikkeuksena tähän oli kuitenkin viimeinen toimintakerta, jolloin kokoonnuimme Iisalmen Paloisvuoren ulkoilualueella ja tällöin toiminnalle oli varattu pidempi aika. Olimme toimintaan mukaan kuusi ensimmäiseksi ilmoittautunutta lapsi–vanhempi-paria. Ryhmä pysyi samana koko toiminnan ajan. Toimintakerran aikana ohjattua toimintaa oli noin 45 minuuttia. Tämän jälkeen tarjosimme ryhmäläisille kahvia, mehua sekä pientä purtavaa. Lisäksi lapsille varattiin aikaa vapaaseen leikkiin ja vanhemmille keskusteluun.

Perhekeskus Onni ja Ilonan tilat soveltuivat toiminnan järjestämiseen hyvin, sillä tila oli ryhmälle sopivan avara, mutta kodikas. Pöytiä siirtämällä saimme tarvittaessa luotua lisää tilaa sitä vaativan toiminnan toteuttamiseen. Haastavan tilasta tekivät tilassa olleet lelut, jotka toisinaan häiritsivät lasten keskittymistä ohjatun toiminnan aikana. Toisaalta lelut taas mahdollistivat lasten vapaan leikin ja takasivat heidän viihtyvyyden tilassa.

3.1 Toiminnan suunnittelu

Aloitimme toiminnan suunnittelun syksyllä 2011, kun saimme opinnäytetyömme toimeksiantajaksi Perheen talo -yhteistyön. Toimeksiantajan edustajan ja opinnäytetyön ohjaajan kanssa käymiemme keskusteluiden pohjalta loimme rungon sille, minkälaiselle kohderyhmälle toimintaa suunnitellaan ja millaista se voisi olla. Syksyllä 2011 aloimme kirjoittaa opinnäytetyön suunnitelmaa, jonka esitimme alkukeväästä 2012. Suunnitelman hyväksymisen jälkeen kokosimme itsellemme toimintakansion ohjaamisemme tueksi.

Suunnittelimme toimintakerroille teemat, joiden mukaan toiminnan sisältö määräytyi. Teemoja olivat tutuksi tuleminen, läheisyys, rentoutuminen, laulellen ja tanssien, taiteilua, sadun maailma sekä ulkoilu. Etsimme paljon valmiita leikkejä ja harjoitteita, joita muokkasimme tarvittaessa niin, että ne tukivat toiminnan tarkoitusta, vuorovaikutuksen tukemista.

Suunnittelimme toiminnan teoreettisen viitekehiksemme pohjalta. Toiminnoissa on otettu huomioon lasten itsenäistymisvaihe, ikä ja kehitystaso. Leikit ja harjoitteet toteutettiin pääasiassa vuorovaikutuksessa kahdestaan lapsen ja vanhemman välillä, joka tuki heidän välistä kiintymyssuhdettaan. Esimerkiksi ”peitolla keinutus” -leikissä kiinnitimme huomiota siihen, että lapsen ja vanhemman on mahdollista olla katsekontaktissa toisiinsa, jotta vuorovaikutus tulisi mahdollisimman paljon esille. Lisäksi ”rento asento” -leikkiä sovelsimme niin, että vanhempi ja lapsi keksivät yhteisen rennon asennon sen sijaan, että jokainen olisi keksinyt oman. Suunnittelimme toiminnasta joustavaa ja lasten ehdoilla toteutuvaa, jotta se olisi mielekästä lapsille ja vanhemmille.

Toimintakerrat olivat kestoltaan tunnin mittaisia, viimeistä kertaa lukuun ottamatta, jolloin varasimme vanhempien kanssa sovitusti toimintaan enemmän aikaa. Pää-

dyimme tunnin mittaisiin toimintakertoihin yhdessä toimeksiantajamme kanssa. Perusteluna päätökselle oli, että ilta-aikaan järjestettävä ohjelma voi olla ajallisesti haastava, sillä perheen muut askareet sekä lapsen nukkumaanmeno-aika rajaavat käytävissä olevaa vapaa-aikaa.

Kevään 2012 alussa teimme toiminnastamme mainoksen (liite 2), joita veimme lisälmen päiväkoteihin, Savonia-ammattikorkeakoulun lisälmen yksikköön, neuvolaan sekä muihin julkisiin tiloihin. Lisäksi mainos oli Perhekeskus Onni ja Ilonassa ja toimeksiantaja kertoi toiminnasta muissa ryhmissään. Mainoksessa toimme esille toiminnan tarkoituksen sekä toimintakertojen teemat kokoontumisaikoineen.

Valmistimme lapsille ja vanhemmille yhteiset kerhopassit (liite 3), joiden etukannen he saivat koristella haluamallaan tavalla. Kerhopassit oli tehty vihkon muotoon ja sieltä löytyi jokaiseen kerhoteemaan liittyvä värityskuva Viikari-nallesta. Kerhopassin tarkoituksena oli jäsentää lapsille toimintakertoja. Lisäksi he pystyivät yhdessä vanhempansa kanssa värittämään edellisen toimintakerran kuvan ja keskustelemaan yhdessä menneestä toimintakerrasta.

Toiminnan toteuttamiseen tarvittavia välineitä, kuten jumppamattoja, rytmisoittimia ja viimeisen toimintakerran ratatarvikkeita lainasimme Savonia-ammattikorkeakoulun lisälmen yksiköltä. Askarteluvälineitä, kuten kyniä, saksia ja askartelualustoja saimme lainata toimeksiantajaltamme. Askarteluun tarvittavista muista materiaaleista, kuten kartongeista sekä kerhopasseihin tulleista tarroista aiheutuneista kustannuksista vastasimme itse. Lisäksi Perheen talo -yhteistyö tarjosi tarvikkeet kahvituokion järjestämiseen.

3.2 Ryhmän muodostaminen

Ryhmä muodostui vanhemmista ja heidän 2–3-vuoden ikäisistä lapsistaan. Ryhmään oli tervetullut perheen vanhemmista joko isä tai äiti. Koska tarkoituksena oli kahden ihmisen välisen vuorovaikutuksen tukeminen, ryhmään pääsi perheestä vain yksi lapsi ja toinen vanhemmista. Otimme ryhmään mukaan kuusi ensimmäisenä ilmoitautunutta lapsi–vanhempi-paria.

Alun perin pohdimme, että ryhmä koostuisi viidestä vanhempi–lapsi-parista. Pidimme ryhmän pienenä, sillä tällöin havainnointi oli helpompaa. Myös Perhekeskus Onni ja

Ilonan toimitilan koko asetti ryhmän koolle omat rajoitteensa. Päädyimme kuitenkin kuuteen pariin jotta työmme ei vaarantuisi, jos joku pareista joutuisi jättämään toiminnan kesken. Ryhmä oli suljettu ryhmä eli ryhmän osallistujat ja kokoontumiset on määritelty etukäteen eikä ryhmään oteta uusia jäseniä, vaikka joku ryhmäläinen joutuisi lopettamaan ryhmätoiminnan kesken (ks. Kaukkila & Lehtonen 2007, 17).

Saimme ryhmän täyteen noin viikon kuluttua siitä, kun aloimme mainostaa toimintaamme. Ryhmästä oli kiinnostunut useampikin perhe, mutta pysyimme alkuperäisessä rajauksessamme ryhmän koosta. Kaikki ryhmään ilmoittautuneet olivat äiti-lapsi-pareja. Ryhmästä löytyi sekä kotiäitejä että opiskelevia ja työssäkäyviä äitejä. Äidit olivat iältään noin 25–35-vuotiaita.

3.3 Osallistuva havainnointi

Suullisen ja kirjallisen palautteen lisäksi käytimme aineistonkeruumenetelmänä havainnointia, joka on laadullisen tutkimuksen yksi yleinen tiedonkeruumenetelmä. Koska havainnointi on ainoana tiedonkeruumenetelmänä arvioinnin tekemisen kannalta haasteellinen, keräsimme tietoa myös ryhmän vanhemmilta aloituskyselyn sekä suullisen ja kirjallisen palautteen kautta. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2011, 81.) Havainnoinnin ja haastattelun yhdistäminen onkin usein hyvin hedelmällistä (Aarnos 2001; Grönfors 2001, Tuomen & Sarajärven 2011, 81 mukaan).

Havainnoinnilla tarkoitetaan sitä, että tutkija tarkkailee tutkimuksen kohdetta ja tekee muistiinpanoja (Metsämuuronen 2001, 43). Ryhmää ja toimintojen onnistumista havainnoidessamme käytimme menetelmänä osallistuvaa havainnointia. Menetelmässä tutkija toimii aktiivisesti tutkimuksensa tiedonantajien, tässä tilanteessa vanhempien ja lasten kanssa, tiiviissä vuorovaikutuksessa, joka on tärkeä osa tiedonhankintaa. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 82.) Havainnoinnin pohjalle laadimme havainnointirungon (liite 4), jonka avulla jäsensimme tekemiämme havainnot jokaiselta toimintakerralta.

Toimintakertojen lopussa varasimme kahdenkeskistä aikaa päättyneen toimintakerran purkuun. Kävimme päättyneen toimintakerran läpi toiminto toiminnolta siten, että kumpikin kertoi ohjauksen ohessa tekemiään havainnot havainnointirungon kysymysten pohjalta. Kirjasimme havainnot muistiin havainnointipäiväkirjaan. Mielestämme oli tärkeää, että keskustelimme päättyneestä kerhokerrasta ja tekemistämme havainnoista, koska näin saimme yhdistettyä ne kattavaksi kokonaisuudeksi.

Kokosimme omia havaintojamme sekä saamaamme suullista palautetta havainnointipäiväkirjaan heti toimintakertojen jälkeen, jolloin muistimme asiat parhaiten. Muistiin kirjattujen havaintojemme pohjalta pystyimme käymään yhdessä paljon keskusteluja ja refleктоimaan sitä kautta käyttämiämme leikkejä ja harjoitteita sekä koko toimintakertaa. Tekemämme muistiinpanot olivat korvaamaton apu opinnäytetyön kirjoittamisvaiheessa ja oppaan tekemisessä. Emme voineet olettaa, että olisimme muistaneet tekemiämme havaintoja ja saamaamme suullista palautetta ilman havainnointipäiväkirjaa.

Raportissa kirjasimme havaintojamme käytetyistä leikeistä ja harjoitteista toimintakertojen raportointiosuuteen niin, että niistä tehdyt havainnot on kirjattu jokaisen leikin yhteyteen. Lisäksi jokaisen toimintakerran raportointiosuuden loppuun kirjasimme havaintojamme ja pohdintojamme kyseisestä toimintakerrasta. Arviointiosuudessa kokosimme havaintojamme ja saatua palautetta yhteen yleisesti koko toiminnan ajalta. Näin saimme kirjattua havaintomme loogisesti niin, että ne tukivat oppaan tekoa ja jäsensivät työtämme.

3.4 Aloituskysely

Ensimmäisen toimintakerran alussa teetimme vanhemmilla aloituskyselyn (liite 5), avoimena kyselylomakkeena. Teetimme kyselyn, jotta meidän olisi mahdollista kehittää toimintaa ryhmäläisten toiveet ja odotukset huomioiden. Aloituskysely koostui viidestä avoimesta kysymyksestä, johon vastattiin anonyymisti.

Kyselyn alussa selvitimme, mistä vanhemmat ovat kuulleet järjestämistämme toiminnasta. Kolme vastaajista oli kuullut toiminnasta Perhekeskus Onni ja Ilonasta, kaksi vastaajista oli nähnyt esitteen toiminnasta Savonia- ammattikorkeakoulun ilmoitustaululla ja yksi vastaaja oli kuullut toiminnasta siskoltaan.

Kysyttäessä vanhemmilta sitä, mikä sai heidät osallistumaan toimintaan lapsensa kanssa, vastauksista kävi ilmi, että vanhemmat halusivat tarjota lapselleen kahdenkeskistä aikaa. Lisäksi he halusivat antaa lapselleen jakamatonta huomiota sekä yhteistä tekemistä ohjatun toiminnan kautta. Useat vanhemmat toivat vastauksissaan esille myös sen, että kerhotoiminnan kautta lapsilla on mahdollisuus tavata muita samanikäisiä lapsia ja vanhemmilla muita aikuisia.

Kuulosti mielenkiintoiselta ja yhteinen laatu aika vanhemman lapsen kanssa. Pystyy antamaan jakamatonta huomiota sekä samanikäiset kaverit, koska ryhmä kuuluu 2–3-vuotiaille.

Aloituskyselyssä selvitimme myös, millaisena vanhemmat kokevat vuorovaikutussuhteen lapsensa kanssa. Vanhemmat kokivat vuorovaikutussuhteen olevan hyvä ja turvallinen, mutta osa mainitsi vuorovaikutussuhteen olevan välillä myös haastava. Haasteita vuorovaikutussuhteeseen tuotti vastauksen perusteella lapsen ikävaihe, jolloin lapsi haluaa tehdä paljon itse, eikä vanhemman totteleminen aina onnistu.

Koen, että vuorovaikutus lapseni kanssa on hyvää. Lapseni ottaa minuun kontaktia ja minä saan kontaktin häneen. Lapseni on kuitenkin sen verran villi ja utelias, että se semmonen totteleminen ei aina onnistu.

Hyvänä. Äiti on tärkeä, mutta toki isikin. Tällä hetkellä tuntuu, että äiti on vain kelpaava esimerkiksi pukemiseen tai vessassakäyntiavuksi. Meillä on hauskaa ja "ymmärrämme" toisiamme.

Toiminnan kautta vanhemmat toivoivat saavansa tukea vuorovaikutussuhteeseensa lapsensa kanssa yhteisen toiminnan ja tekemisen kautta. Monilla lapsilla on kotona pienempiä sisaruksia, joiden hoitaminen vie suuren osan vanhempien ajasta ja vanhempi lapsi jää useimmiten vähemmälle huomiolle.

Toivon, että löytäisimme uudelleen yhdessä leikkimisen riemun.

Kysyttäessä vanhemmilta toiveita toiminnan sisällöistä melkein jokaisessa vastauksessa nousi esille toive yhteisestä tekemisestä lapsen kanssa. Esimerkkeinä mainittiin yhdessä musisointi, laulaminen, piirtäminen, erilaiset leikit ja askarteluhetket, joista lapsella olisi mahdollista saada onnistumisen kokemuksia. Lisäksi lapsille toivottiin aikaa vapaaseen leikkiin ja mahdollisuutta purkaa ylimääräistä energiaa.

Yhteistä puuhaa. – – Jotain joka vahvistaisi tunnetta siitä, että tämä on meidän yhteinen jännä juttu.

Yhteistä kivaa! Tukea ja turvaa!

3.5 Toimintakerrat

Toimintakerrat suunniteltiin mahdollisimman paljon lapset huomioonottaen. Jokainen toimintakerta noudatti samaa kaavaa. Alussa oli yhteinen alkuleikki, joka oli jokaisella toimintakerralla sama. Näin ryhmäläisten huomio saatiin kiinnitettyä. Seuraavaksi

vuorossa oli kuulumiskierros, jonka aikana jokainen vanhempi–lapsi-pari esitteli itsensä ja sai kertoa kuulumisensa.

Kierroksen jälkeen ohjelmassa oli teemaan liittyvää työskentelyä, jota seurasi loppuleikki. Myös loppuleikki oli jokaisella toimintakerralla sama, jolloin se jäsensi paremmin toimintakerran kulkua. Loppuleikin myötä lapset tiesivät, että ohjattu toiminta oli päättynyt ja heillä oli aikaa vapaaseen leikkiin. Loppuleikin jälkeen lapset saivat kerhopasseihinsa tarran kyseisen toimintakerran kohdalle. Ennen kotiinlähtöä tarjosimme ryhmäläisille kahvia, mehua ja pientä purtavaa. Tässä yhteydessä vanhemmat saivat keskustella vapaasti keskenään ja meillä oli mahdollisuus kysellä vanhemmilta suullista palautetta toiminnasta.

3.5.1 Tullaan tutuiksi

Ensimmäisen toimintakerran teemana oli ”Tullaan tutuiksi”. Paikalle saapui kolme lapsi–vanhempi-paria. Aloitimme toimintakerran yhteisellä laululeikillä, ”Taputan, taputan, käsilläni taputan, loppuu taputus, alkaa napsutus...”. Laulu jatkui napsutellen, tömistellen, keinutellen ja viimeisenä tuli hiljaisuus. Ensimmäisellä kerralla laulu oli suurimmalle osalle ryhmäläisistä uusi, joten lauloimme sen kahteen kertaan. Ryhmäläiset lähtivät leikkiin hyvin mukaan ja leikin toistaminen sai lapset hieman rentoutumaan. Tämän jälkeen toivotimme kaikki tervetulleiksi Vauhtiviikarit -ryhmään ja esitimme itsemme sekä kerroimme tarkemmin toiminnan tarkoituksesta ja tavoitteista. Kerroimme vanhemmille siitä, että järjestämme kerhon opinnäytetyönämme ja tulemme keräämään heiltä toiminnan aikana kirjallisen aloituskyselyn sekä palautteen.

Seuraavaksi vuorossa oli kuulumiskierros. Kierroksen alussa kerroimme ryhmäläisille, että pidämme joka toimintakerralla kuulumiskierroksen, jossa vanhempi ja lapsi saivat yhdessä kertoa kuulumisiaan. Aluksi lapsella ja vanhemmalla oli hetki aikaa pohtia yhdessä, mitä he haluaisivat muulle ryhmälle kertoa. Esimerkiksi he saivat kertoa oman nimensä, mitä heille kuului ja mitä olivat tehneet yhdessä.

Kierroksen aikana käytimme apuna Viikari-nallea, joka sai nimensä Vauhtiviikarit-ryhmän mukaan. Otimme nallen mukaan kierrokseen, sillä sen avulla lapset muistivat kenen vuoro oli kertoa omia kuulumisiaan. Viikari-nalle oli lapsille mieleinen ja he halusivat hoitaa nallea vuoronsa ajan.

Ajattelimme, että kuulumisten kertominen voi tuntua helpommalle ja turvallisemmalle, kun kertoo nallelle, eikä suoraan koko ryhmälle. Lapset eivät uskaltaneet kertoa kuulumisiaan itse, vaan halusivat vanhemman kertovan ne heidän puolestaan. Kuulumiskierroksen aikana lapset olivat selvästi innoissaan siitä, että heidän kuulumisiaan kerrottiin muille ja he kuuntelivat hyvin tarkasti, millaisia asioita vanhempi kertoi.

Kuulumiskierroksen jälkeen lauloimme ja leikimme yhdessä laulun ”Mitä tehdään, mitä tehdään pikkuinen Kaisa”. Nimen kohdalle vaihdettiin kunkin lapsen nimi vuorollaan. Vanhempi ja lapsi saivat leikin alussa miettiä hetken, millaisen liikkeen lapsi haluaisi muille näyttää. Jokainen lapsi esitti keksimänsä liikkeen omalla vuorollaan ja muut toistivat sen perässä. Viimeiseksi oli ohjaajien vuoro keksiä, ”mitä tehdään, mitä tehdään yhdessä kaikki”. Leikin tarkoituksena oli oppia muistamaan ryhmän lasten nimiä sekä kannustaa lasta ja vanhempaa keksimään liike yhdessä. Vanhemmat ja lapset keksivät innoissaan liikettä, jonka lapsi sai esittää. Esittämishetkellä moni lapsi kuitenkin ujosteli, mutta vanhemmat rohkaisivat lapsia ja tarpeen vaatiessa esittivät liikkeen yhdessä lapsensa kanssa.

Tämän jälkeen vuorossa oli ”peili”-leikki. Leikin alussa vanhempi ja lapsi tekivät vuorotellen jonkun ilmeen ja toisen tehtävänä oli matkia tämä ilme. Seuraavaksi lapsi ja vanhempi asettivat kätensä vastakkain ja vanhempi lähti johtamaan leikkiä. Vanhemman tehtävänä oli liikuttaa käsiään rauhallisesti ympäriinsä ja halutessaan he pystyivät samanaikaisesti kävelemään kerhotilassa. Lapsen tehtävänä oli myötäillä mukana. Myöhemmin myös lapsella oli mahdollisuus johtaa liikettä. Leikin aikana taustalla soi rauhallinen musiikki, jotta jokainen pystyi keskittymään.

Lapsen ikä ja kehitystaso määritteli paljon sitä, kuinka kyseinen leikki onnistui. Lapset lähtivät leikkiin hyvin mukaan ja vanhemmat ottivat huomioon lapsensa kehitystason siinä, millaisia liikkeitä he tekivät. Tämä harjoitus tuki vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta, sillä heillä oli mahdollisuus keskittyä vain toisiinsa ja yhdessä tekemiseen. Vanhemmille leikin ohjaaminen oli haastavaa, koska heidän täytyi innostaa lapsi mukaan tekemään ja saada hänet keskittymään leikkiin. Lasten keskittymistä ja leikin onnistumista tuki paljon se, että parit ottivat itselleen omaa tilaa.

”Peili”-leikin jälkeen ohjeistimme lapset ja vanhemmat kerhopassien tekoon. Jaoimme pareille kerhopassit, jonka jälkeen lapsen ja vanhemman tehtävänä oli suunnitella ja tehdä passista omannäköisensä. Etusivulla oli tyhjä tila, johon he pystyivät piirtämään

yhdessä esimerkiksi omat kuvansa sekä kirjoittamaan, ketkä passin omistavat. Ensimmäisen toimintakerran lopussa lapset saivat valita omiin kerhopasseihinsa haluamansa tarran, joka liitettiin ensimmäisen toimintakerran teemaan liittyvään kuvaan. Lapset pitivät kerhopasseista todella paljon ja esittelivät etusivulle piirrettyjä kuvia sekä saamiaan tarroja muille ryhmäläisille.

Ensimmäisen toimintakerta päättyi ”Soittorasias”-lauluun, sekä yhteiseen kahvi- ja leikkihetkeen. Laulu oli suurimmalle osalle tuntematon, joten päätimme laulaa ja leikkiä sen kahteen kertaan, jotta se jäisi lapsille paremmin mieleen. Kahvihetken jälkeen vanhemmat saivat täyttää aloituskyselyt, ja me kysyimme lapsilta palautetta toimintakerrasta kartongista tehdyillä hymynaamoilla.

Selitimme lapsille kunkin hymynaaman merkityksen, jonka jälkeen lasten tehtävänä oli mennä seisomaan sen hymynaaman luo, miltä heistä tuntui toimintakerran jälkeen. Kysyimme lapsilta avointa palautetta myös siitä, mitkä asiat tuntuivat heistä erityisen mukavilta tällä toimintakerralla. Kysyimme lapsilta vapaamuotoista palautetta, sillä näin pystyimme vahvistamaan heidän tunnettaan osallisuudesta, vaikka palautteen tuloksilla ei ollut merkitystä työn arvioinnissa.

Ensimmäisen toimintakerran jälkeen päädyimme siihen, että emme käytä hymynaamoja enää seuraavilla toimintakerroilla. Kaikki lapset eivät täysin ymmärtäneet hymynaamojen merkitystä ja niiden käyttäminen palautteenannon yhteydessä hämmensi lapsia. Tämän vuoksi lasten antama palaute oli hyvin pintapuolista ja johdateltua ja palautteen laatu heikkeni.

Ennen kotiinlähtöä kerroimme ryhmäläisille, mitä seuraavalla toimintakerralla on luvassa. Lisäksi jaoimme vanhemmille Vauhtiviikarit-ryhmän esitteen, josta vanhemmat näkivät ryhmän kokoontumisaikataulut ja toimintakertojen teemat. Lapset ja vanhemmat lähtivät kotiin omaa tahtiaan.

Ensimmäisellä toimintakerralla koimme haasteelliseksi sen, että emme vielä tunteet ryhmää hyvin. Tämän vuoksi oli vaikeaa arvioida, kuinka kauan mikäkin leikki kestäisi ja kuinka hyvin lapset lähtisivät eri leikkeihin mukaan. Toimintakerran alussa lapset olivatkin hieman ujoja, mutta rohkaistuivat pian, kun houkuttelimme heitä leikkimään tilassa olleilla leluilla.

Lisäksi meitä mietityttivät vanhempien ajatukset ja odotukset toimintaa kohtaan. Kuulumiskierroksen aikana vanhemmat kuitenkin kertoivat jo hieman omia mietteitään toiminnan suhteen. Huomasimme heidän ajatustensa toiminnasta olevan hyvin samankaltaisia omien ajatustemme kanssa. Toimintakerran aikana havaitsimme, kuinka paljon osallistujien määrä vaikuttaa toiminnan keston. Esimerkiksi kuulumiskierrokseen kului ensimmäisellä kerralla huomattavasti lyhyempi aika koska osallistujina oli vain kolme paria.

Ensimmäisellä kerralla annoimme lapsille jo alussa enemmän aikaa vapaaseen leikkiin. Vapaan leikkihetken aikana tila tuli heille tutuksi ja he ehtivät tottua muihin ryhmäläisiin sekä meihin ohjaajiin. Ensimmäisellä kerralla huomasimme itse jännittävämmä ohjaajan roolissa toimimista erityisesti siksi, koska paikalla oli lasten vanhemmat, eikä meillä ollut aiempaa kokemusta tämänkaltaisten ryhmien ohjaamisesta.

Ensimmäisen toimintakerran jälkeen meitä huolestutti se, että paikalla oli vain puolet ryhmään ilmoittautuneista perheistä. Ryhmään osallistuneet olivat ilmoittautuneet toimintaan mukaan noin kolme viikkoa aiemmin, joten ajattelimme heidän unohtaneen aloituspäivän. Emme olleet lähettäneet ilmoittautuneille erikseen toiminnan esitettä, joten aloituspäivä ja -aika olivat monella muistin varassa. Päätimme lähettää kaikille ryhmäläisille vielä tekstiviestit muistutukseksi ennen seuraavaa toimintakertaa, jotta kaikki olisivat tietoisia toiminnan jatkumisesta.

3.5.2 Läheisyys

Toisen toimintakerran teemana oli "Läheisyys". Paikalle saapui kuusi lapsi-vanhempi-paria. Huomasimme, että ensimmäisellä toimintakerralla paikalla olleet lapset saapuivat ryhmään aiempaa rohkeampina ja uskaltautuivat leikkimään heti saavuttuaan. Toimintakerta alkoi tutulla "Taputan, taputan" -leikillä. Niin lapset kuin aikuisetkin alkoivat muistaa leikin kulun. Alkuleikin jälkeen vuorossa oli kuulumiskierros. Toisella toimintakerralla jotkut lapsista uskalsivat yhdessä vanhemman kanssa kertoa kuulumisiaan muulle ryhmälle.

Teemaan liittyvä toiminta alkoi "Autopesula"-leikillä, jossa vanhempi toimi autopesulana ja lapsi oli auto. Leikissä auto ajoi pesulaan, eli vanhemman luo ja vanhempi aloitti auton pesun, huuhtelun, vahauksen ja kuivaamisen erilaisin kosketuksin.

Meidän tehtävämme oli kertoa, mikä autopesun vaihe milloinkin oli menossa. Toistimme leikin toiseen kertaan, jolloin lapsilla oli mahdollisuus toimia autopesulana ja pestä autoja, eli vanhempiaan. Niin lapset kuin vanhemmatkin pitivät leikkiä hauskana. Leikin aikana huomasimme, että lapset ja vanhemmat nauttivat toistensa kosketuksesta ja eläytyivät omiin rooleihinsa.

Toimintaa jatkettiin ”Keho vasten kehoa” -leikillä. Aluksi leikkiä harjoiteltiin niin, että lapsen ja vanhemman tuli laittaa ensin olkapäät vastakkain, sitten kyynärpäät, polvet, varpaat, vatsa ja peppu. Tämän jälkeen lapset saivat ehdottaa, mitä eri kehonosia he voivat laittaa vastakkain vanhempansa kanssa. Tällä tavoin lapset pääsivät muistelemaan minkä nimisiä eri ruumiinosat ovat.

Seuraavaksi leikkiä jatkettiin siten, että lapsi–vanhempipareille jaettiin pehmeät pallot, joita heidän tuli kuljettaa yhdessä paikasta toiseen eri kehonosien, esimerkiksi jalkojen välissä koskematta palloon käsin. Leikki oli nuorimmille lapsille haastava, joka osaltaan vaikutti siihen, että he eivät halunneet osallistua leikkiin. Lisäksi pallo vaikeutti keskittymistä, sillä osa lapsista halusi leikkiä sen kanssa omia leikkejään. Painotimme vanhemmille kuitenkin sitä, että tarkoituksena oli toimia lapsen ehdoilla ja leikkiä voi kokeilla uudestaan esimerkiksi kotona rauhallisemmassa ympäristössä. Osa lapsi–vanhempipareista onnistui puolestaan leikissä todella hyvin ja he saivat kuljetettua palloa taitavasti eri kehonosien välissä.

Tämän jälkeen vuorossa oli ”Peitolla keinutus”, jossa lapsi sai asettua makaamaan peiton päälle. Vanhempi asettui peiton toiseen päähän siten, että lapsen jalat olivat häntä kohti ja näin heillä oli mahdollisuus olla katsekontaktissa toisiinsa harjoituksen aikana. Vanhempi otti kiinni peiton toisesta päästä ja autoimme vanhempia ottamalla kiinni peiton toisesta päästä. Lapsi makasi peiton sisällä kehossa ja häntä keinutettiin rauhallisesti ensin matalalla ja mikäli lapsesta siltä tuntui, voitiin peittoa keinuttaa hieman korkeammalla hieman suurempia liikkeitä tehden.

Harjoitus tuki lapsen luottamusta vanhempaa kohtaan. Pidimme tärkeänä sitä, että vanhempaa ohjeistettiin asettumaan niin, että lapsi näki hänet koko ajan ja pystyi olemaan katsekontaktissa vanhempaansa. Mielestämme tämä asetelma toimi, sillä vanhemmat tarkkailivat lapsen ilmeitä sekä reaktioita keinutuksen aikana. Huomasimme, että lapsen riemu tarttui myös vanhempaan. Kaikki lapset eivät uskaltau-

tuneet kokeilemaan peitolla keinutusta, mutta osa lapsista halusi tehdä harjoituksen useampaan kertaan.

Keinutuksen jälkeen ohjeistimme vanhemmat peittojen päälle selinmakuulle ”Helikopteri”-leikkiä varten. Leikissä vanhemman tuli nostaa jalat ylös polvet koukistettuina ja lapsi asettui vanhemman säärien päälle päinmakuulle ottaen kiinni vanhemman käsistä. Leikin aikana vanhempi keinutteli lasta ympäriinsä. Tämäkin leikki tarjosi lapselle ja vanhemmalle mahdollisuuden olla katsekontaktissa ja vuorovaikutuksessa keskenään. Monet lapset näyttivät nauttivan siitä, että vanhempi heittäytyi leikkiin ja lapsi sai ”lentää” vanhemman jalkojen varassa. Monet vanhemmista lennättivät lapsiaan ensin rauhallisesti ja myöhemmin vauhdikkaammin isompia liikkeitä tehden.

Seuraavaksi lauloimme ja leikimme yhdessä laulun ”Täällä me leikitään yhdessä, täällä me lauletaan yhdessä, täällä me opitaan yhdessä ja kaikilla meillä on hauskaa. Vatsa, vatsa, vatsaa vasten, selkä, selkä, selkää vasten, kylki, kylki, kylkeä vasten ja kaikilla meillä on hauskaa!” Laulu oli nopeatempoinen, joten mukana pysyminen oli lapsille haastavaa. Vanhemmat lapset kuitenkin nauttivat leikin vauhdikkuudesta ja yrittivät nauraen pysyä mukana. Nuorimpien lasten kohdalla leikkiminen jäi vähäisemmäksi, koska leikki oli heille liian haastava. Heidän vanhempansa pyrkivät kuitenkin ottamaan omat lapsensa leikkiin mukaan koskettaen lapsiaan laulussa mainituihin kehonosiin.

Ennen toimintakerran päätöslaulua kuuntelimme lastenlaululevyiltä kappaleen ”Ihme ja kumma”. Laulun ajaksi lapset rauhoittuivat vanhempiensa syliin ja vanhemmat piirtelivät lastensa selkään. Vaikka toimintakerta oli ollut riehakas, malttoivat lapset rauhoittua levähtämään ja kuuntelemaan musiikkia. Musiikin päätyttyä lauloimme ja leikimme ”Soittorasia”-laulun, jonka jälkeen lapset pääsivät valitsemaan tarran kerhopasseihinsa. Kerhopassit jaettiin myös niille lapsille, joilta se vielä puuttui.

Kahvihetken aikana kysyimme vanhemmilta palautetta toimintakerrasta. Vanhemmat, jotka eivät olleet paikalla ensimmäisellä toimintakerralla, saivat täyttää aloituskyselyt. Suullisen palautteen saaminen vanhemmilta yksittäisistä harjoitteista oli hankalaa. Huomasimme, että vanhempien oli vielä hieman vaikeaa tuoda mielipiteitään esille, sillä he eivät olleet ehtineet tutustua muihin vanhempiin.

Keskustelussa vanhempien kanssa nousi esille, että vanhemmat kokivat toimintakerran lopussa olleen rentoutushetken korostaneen läheisyyttä lapsen kanssa. Keskustelun kautta meille selvisi myös, että vanhemmat, jotka eivät olleet paikalla edellisellä kerralla, olivat kuitenkin olleet tietoisia ryhmän alkamisesta. He olivat kuitenkin iloisia siitä, että lähetimme heille viestin ennen toista toimintakertaa, koska tällöin he tunsivat itsensä tervetulleiksi ryhmään.

Lasten leikkiessä kysyimme heiltä palautetta siitä, mistä leikeistä he pitivät ja mistä eivät. Lapset eivät osanneet kertoa mistä leikeistä he eivät pitäneet. He mainitsivat pitävänsä erityisesti siitä, kun saivat leikkiä leluilla. Pohdimmekin, vaikuttaako palautteeseen se, että sitä kysyttiin heiltä samaan aikaan kun he saivat leikkiä ja tämän vuoksi kyseinen asia tuntui heistä erityisen mukavalta sillä hetkellä.

Toisella toimintakerralla koimme haasteelliseksi sen, että toiminta oli melko vauhdikasta ja lapsia oli paljon. Huomasimme, että tämä vaikeutti lasten keskittymistä ohjattua toimintaa kohtaan. Lisäksi osa leikeistä oli pienimmille lapsille haastavia. Kokonaisuudessaan toimintakerta onnistui kuitenkin todella hyvin ja mielestämme saavutimme tavoitteemme. Leikit ja harjoitukset toteutettiin lasten ehdoilla ja tunnelma oli koko toimintakerran ajan rento ja positiivinen.

3.5.3 Rentoutuminen

Kolmannen toimintakerran teemana oli ”Rentoutuminen”. Paikalle saapui viisi lapsi-vanhempi-paria. Aloitimme toimintakerran ”Taputan, taputan”-leikillä. Alkuleikin jälkeen kävimme läpi kuulumiskierroksen. Jokainen lapsi-vanhempi-pari sai tuttuun tapaan miettiä yhdessä, mitä kuulumisia halusi kertoa ryhmäläisille kuluneen viikon ajalta.

Kolmannen toimintakerran aikana huomasimme, että tunnelma kuulumiskierroksen aikana oli aikaisempiin toimintakertoihin verrattuna avoimempi ja rennompia. Jotkut lapsista uskaltivat kertoa itse omia kuulumisiaan ja ryhmässä syntyi myös keskustelua kuulumisten pohjalta. Joku lapsista saattoi esimerkiksi todeta, että hekin ovat perheensä kanssa käyneet hiihtämässä niin kuin joku toinen perhe.

Seuraavaksi vuorossa oli ”Jumpparinki”-leikki. Leikin ideana oli, että lapsi keksi vanhempansa kanssa jonkun liikkeen ja näytti sen vuorollaan ryhmäläisille, joiden tehtä-

vänä oli toistaa liike perässä. Koimme tämän leikin hyväksi, koska harjoituksen avulla lapset saivat purkaa ylimääräistä energiaa ja keksiä liikkeitä yhdessä vanhempansa kanssa.

Lapset, jotka eivät uskaltaneet lähteä leikkiin mukaan, olivat vanhemman sylissä, jolloin heidän liikkeensä oli lapsen sylissä pajailu tai halaaminen. Suurin osa lapsista osallistui leikkiin innolla. Lapsille liikkeiden näyttäminen yksin tuotti hankaluuksia, mutta vanhemman tuella leikki onnistui. Harjoituksen aikana taustalla soi musiikki, joka toimi tunnelman nostattajana ja lasten mielenkiinnon herättäjänä.

Toisena leikkinä leikimme ”Rento asento”-leikkiä. Jokainen lapsi–vanhempi-pari sai yhdessä keksiä yhteisen rennon asennon, jonka jälkeen jokainen sai vuorollaan näyttää sen muille. Tässä leikissä lapset olivat jo paljon avoimempia, eivätkä ujostelleet enää niin paljoa, kuin edellisen leikin aikana. Leikissä vanhemman ja lapsen välinen läheisyys korostui entisestään, koska liikkeet olivat vanhemman ja lapsen yhteisiä. Liikkeissä lapsi saattoi olla esimerkiksi vanhemman sylissä tai maata hänen selkensä tai vatsansa päällä. Mielestämme tämän harjoituksen kautta lapsen ja vanhemman välille syntyi tiivis läheisyyden tunne ja kontakti. Tämän jälkeen lauloimme ja leikimme lasten kanssa muutamia laululeikkejä lastenlaululevyn säestämänä.

Seuraavaksi oli vuorossa ”Sulkakutitus”-leikki. Ohjeistimme lapsi–vanhempi-parit patjojen luokse, jotka olimme levittäneet ympäri kerhotilaa. Lapsen tehtävänä oli mennä patjalle selinmakuulle ja vanhempi sai kutitella sekä hivellä lasta hennosti sulalla. Vanhempi pystyi myös esimerkiksi pudottamaan sulan lapsen kasvoille tai vartalolle. Lapsi sai halutessaan laittaa silmät kiinni.

Leikin edetessä lapsi ja vanhempi saivat myös vaihtaa roolejaan, jolloin vanhempi sai mennä patjalle makaamaan ja tällöin lapsi toisti saman kutittelun vanhemmalle. Leikin edetessä huomasimme, että 2–3-vuotiaille lapsille oli haastavaa sulkea silmät ja keskittyä pelkkään kosketukseen. Tämä ei kuitenkaan haitannut toimintaa, sillä lapset selvästikin pitivät leikistä ja odottivat vanhemman kosketusta. Tämän harjoituksen taustalla soi rauhallinen musiikki, jotta tunnelma pysyi rentona ja lasten oli helpompi keskittyä.

Tämän jälkeen vuorossa oli ”Hipsuhieronta”. Tämäkin harjoitus toteutettiin patjoilla maaten. Jaoimme vanhemmille erilaisia hierontavälineitä, kuten erikokoisia hieronta-

palloja, höyheniä, silkkihuiveja, vanutuppoja sekä terapeuttisen vartalonhierontalaitteen, joilla vanhemmat saivat hieroa ja kosketella lasta. Harjoituksen aikana vanhempi ja lapsi saivat vaihtaa roolejaan, jolloin lapsi sai hieroa ja kosketella vanhempansa.

Harjoituksessa korostui lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus. Vanhempi ja lapsi seurasivat tarkasti toisiaan ja tarkkailivat, kuinka toinen reagoi erilaisiin kosketuksiin. Mielestämme oli hienoa huomata, kuinka vanhemmat kannustivat lapsiaan harjoituksen aikana ja saivat lapset rauhoittumaan. Tähän harjoitukseen käytimme paljon aikaa, sillä harjoitus oli mieleinen niin lapsille kuin aikuisillekin. Lapset olivat hyvin innoissaan erilaisista välineistä sekä niiden tuottamista aistiärsykkeistä.

Seuraavaksi leikimme "Kehon rajat"-leikkiä. Lapsi sai maata selinmakuulla patjalla ja hänellä oli mahdollisuus sulkea silmänsä. Vanhemmille annettiin tehtäväksi kuljettaa palloa lapsen kehon ääriviivoja pitkin niin, että lapsi tunsi missä vanhempi kuljetti palloa. Tämä toistettiin myös siten, että lapsi sai vuorostaan kuljettaa palloa. Osa lapsista ymmärsi hyvin leikin idean ja he toistivat leikin mielellään myös vanhemmalleen.

Viimeiseksi kuuntelimme yhdessä lastenlaululevyttä "Sininen uni"-kappaleen. Pyytimme vanhempia ottamaan lapsensa syliin ja kerroimme heille, että laulun aikana he voivat silitellä ja keinutella lasta. Kappaleen ajaksi sammutimme kerhotilan kirkkaat valot, jotta kerhotilaan saatiin rauhallinen ja turvallinen tunnelma.

Kahvihetken aikana keskustelimme vanhempien kanssa toimintakerrasta ja kysyimme heiltä palautetta. Vanhemmat olivat omien sanojensa mukaan tyytyväisiä käytettyihin harjoitteisiin. Keskusteltaessa vanhempien kanssa esille nousi, että vanhemmat kokivat toiminnassa käytettyjen harjoitteiden olleen mielekkäitä ja he aikoivat käyttää niitä myös kotona lapsen kanssa. Heidän mielestään oli hienoa saada uusia ideoita kotiin käytettäväksi.

Vanhemmat ehdottivat, että seuraavien toimintakertojen alussa voisi olla enemmän aikaa vapaaseen leikkiin, jotta lapset saisivat purkaa ylimääräistä energiaa ja he eivät mahdollisesti ujostelisi niin paljon ohjatun toiminnan alkaessa. Yksi vanhemmista oli hieman huolissaan siitä, että oma lapsi on luonteeltaan vilkas ja tämän vuoksi häiritsee muiden lasten keskittymistä. Rohkaisimme häntä kertomalla kerhokertojen etenevän lasten ehdoilla, eikä leikkien ja harjoitteiden suorittaminen ole pääasia.

Päätimme toimintakerran "Soittorasias"-lauluun. Tällä toimintakerralla lapset muistivat jo hyvin loppulaulun sanat ja osasivat leikkiä sen mukana. Laululeikin jälkeen jaoimme tarrat kerhopasseihin ja nautimme kahvit sekä mehut yhdessä vanhempien ja lasten kanssa. Lopun ajasta lapset käyttivät vapaaseen leikkiin.

Vaikka tällä toimintakerralla oli paljon erilaisia harjoitteita, jaksoivat lapset keskittyä niihin hyvin. Joiltakin lapsilta keskittyminen herpaantui viimeisessä harjoitteessa, mutta se ei kuitenkaan haitannut muiden lasten keskittymistä. Mielestämme onnistuimme suunnittelemaan leikit ja harjoitteet siten, että ne tukivat vuorovaikutusta. Esimerkiksi rentoutumisharjoituksissa lapsi ja vanhempi keskittyivät toisiinsa ja tarkkailivat toistensa reaktioita.

3.5.4 Laulellen ja tanssien

Neljännän toimintakerran teemana oli "Laulellen ja tanssien". Paikalla oli kolme lapsi-vanhempi-paria. Toimintakerta aloitettiin "Taputan, taputan"-leikillä, jonka jälkeen siirryimme kuulumiskierrokseen. Kuulumiskierroksen jälkeen kuuntelimme lastenlaulevyyteltä kaksi kappaletta ja leikimme ne musiikin mukana. Kappaleina olivat Fröbelin Palikoiden "Letkujumppa" sekä Vauvan Vaaka -levyltä "Metrolla mummolaan". "Metrolla mummolaan" kappaleeseen otimme leikin Vauvan vaaka, lauluja ja leikkejä lapsiperheille -kirjasta.

Laululeikkien jälkeen lapset tanssivat yhdessä vanhempiensa kanssa taustamusiikin tahdissa. Tanssin ideana oli, että lapsi on joko vanhemman sylissä tai lattialla ja he yhdessä mielikuvitustaan sekä tilaa hyödyntäen luovat omannäköisensä tanssin. Tanssi tuki vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta, sillä he saivat keskittyä toisiinsa ja yhteisen tanssin keksimiseen.

Tanssihetken jälkeen vuorossa oli musiikkituokio. Olimme laittaneet esille erilaisia rytmisoittimia, joista lapset ja vanhemmat saivat valita mieleisensä. Lapset saivat yhdessä vanhempiensa kanssa tutustua hetken valitsemiinsa soittimiin ja niiden tuottamaan ääneen. Tämän jälkeen kävimme jokaisen kohdalla vuorotellen läpi, minkä niminen mikäkin soitin oli ja millainen ääni siitä tuli.

Lauloimme yhdessä pianon säestyksellä laulun ”Tiina tässä soittaa, soittaa, soittaa, Tiina tässä soittaa marakassia. Kaikki mukaan vaan, kaikki mukaan vaan, kaikki mukaan vaan soittamaan!” Laulussa henkilön nimi ja soitin vaihtuivat sen mukaan, kuka oli soittovuorossa. Laulun alussa sai soittaa vain se henkilö, jonka nimi mainittiin ja loppuosassa kaikki soittivat yhdessä. Lapset uskalsivat hyvin soittaa omalla vuorolla ja huomasimme, kuinka heistä huokui ylpeys, kun oli oman vanhemman vuoro soittaa ja kaikki lauloivat hänestä. Laululeikki toimi samalla lapsille oman vuoron odottamisharjoituksena.

Musiikkituokio jatkui siten, että vanhempi ja lapsi soittivat vuorotellen toisilleen jonkin rytmin, jota toinen lähti jatkamaan. Heillä oli myös mahdollisuus harjoitella niin, että toinen yritti soittaa perässä toisen keksimän rytmin. Ryhmäläiset saivat välillä myös vaihtaa soittimiaan, jotta mahdollisimman moni soitin tulisi tutuksi. Monet soittimet olivat lapsille entuudestaan tuntemattomia ja he kokeilivat niitä innokkaasti. Tarjosimme lapsille myös mahdollisuutta kokeilla tilassa ollutta pianoa. Pianon soittaminen jännitti osaa lapsista, mutta kun he saivat siitä aikaan kovan äänen, nousi lasten kasvoille leveä hymy.

Toimintakerran lopussa kuuntelimme levytä rauhallista musiikkia, jonka aikana lapsi sai rauhoittua vanhempansa syliin, vanhemman silittellessä ja pajaillessa häntä. Rentoutumishetki oli selvästi tärkeä niin lapsille, kuin vanhemmillekin, sillä se loi turvaa ja tukee kiintymystä lapsen ja vanhemman välillä. Rentoutumishetken päätyttyä lauloimme ja leikimme ”Soittorasia”-laulun ja lapset saivat valita tarrat kerhopasseihinsa. Mehut nautittuaan lapset siirtyivät pian leikkitalan puolelle ja vanhemmat jäivät keskustelemaan pöytien ääreen. Vanhemmat olivat hyvin tyytyväisiä toimintakerran sisältöön ja iloisia siitä, kuinka heidän lapsensa olivat kiinnostuneita kokeilemaan erilaisia soittimia.

3.5.5 Taiteilua

Viidennen toimintakerran teemana oli ”Taiteilua”. Paikalle saapui viisi lapsi-vanhempi-paria. Kerho aloitettiin ”Taputan, taputan” -leikillä ja kuulumiskierroksella, jonka jälkeen kerroimme ryhmäläisille toimintakerran ohjelmasta. Kuulumiskierroksen jälkeen aloitimme taiteilun. Vanhemman tehtävänä oli ensin maalata lapsen käsi tämän haluamalla värillä ja painaa se kartongille. Tämän jälkeen lapsi sai vuorostaan

maalata vanhemman käden sekä painaa sen oman kädenjälkensä viereen. Lopuksi valmis taideteos liimattiin isolle värikkäälle kartongille ja tästä syntyi valmiille työlle kehykset.

Tämän jälkeen vanhemmat saivat kysyä lapseltaan vapaamuotoisesti ajatuksia vanhemmasta ja vanhemman tehtävänä oli kirjoittaa lapsen vastaus kuvan alle juuri niillä sanoilla, mitä lapsi oli vastannut. Vanhempi sai myös kirjoittaa kuvan alle positiivisen ajatuksen lapsestaan. Toiminnan taustalla soi rauhallinen musiikki, joka loi toiminnalle miellyttävän taustatunnelman.

Suurin osa lapsista jaksoi keskittyä käden kuvien painantaan hyvin ja joistakin lapsista oli erityisen hauskaa kokeilla erilaisia värejä kämmenelle ja painaa värikkäitä kuvia paperille. Taiteiluhetken yhteydessä vanhempien välille syntyi monenlaista keskustelua ja kävi ilmi, että he pitivät tämänkaltaisesta toiminnasta. Useat vanhemmat kertoivat aikovansa käyttää kermaviilivärejä jatkossa myös kotona, koska värit ovat turvallisia ja helppoja tämän ikäisten lasten kanssa käytettäväksi.

Seuraavaksi lauloimme ja leikimme yhdessä aiemmalta toimintakerralta tutun "Täällä me leikitään yhdessä" -laululeikin. Lapset muistivat leikin aiemmalta toimintakerralta ja lähtivät siihen paremmin mukaan. Tällä kerralla leikimme leikin hieman aiempaa hitaammin, jotta lasten oli helpompi pysyä leikissä mukana. Viimeiseksi leikimme yhdessä "Soittorasias" -laulun ja annoimme lapsille tarrat kerhopasseihin. Tämän jälkeen nautimme yhdessä kahvit sekä mehut ja keskustelimme vanhempien kanssa toimintakerrasta sillä välin, kun lapset leikkivät.

Toimintakerran aikana oli mielenkiintoista havainnoida vanhemman ja lapsen välistä tiivistä vuorovaikutusta, joka näkyi erityisen hyvin taiteiluhetkellä. Vanhemmat ohjasivat sekä kannustivat lapsiaan toiminnassa ja lapset ottivat vanhempiensa neuvoja hyvin vastaan. Tämä näkyi muun muassa käden kuvien painannassa kun vanhemmat neuvoivat lapsiaan värien käytössä ja kannustivat heitä tekemään työstään omannäköisensä. Lapset ja vanhemmat käyttivät paljon aikaa yhteisen työn suunnitteluun ja he näyttivät aidosti nauttivan yhdessä tekemisestä.

Kerroimme edellisellä toimintakerralla tämänkertaisesta taiteiluhetkestä, jolloin jotkut vanhemmat kertoivat, että heidän lapsensa ei luultavasti suostu sotkemaan käsiään kermaviiliväreillä. Huomasimme kuitenkin yllätykseksemme, että myös nämä lapset

osallistuivat toimintaan vanhempiensa kannustuksella ja pitivät siitä. Monet lapsista suunnittelivatkin yhdessä vanhemman kanssa sitä, mihin aikovat kotona laittaa valmiin taulun. Yksi lapsi ja hänen vanhempansa aikoivat jatkaa taulun tekemistä kotona.

Tällä toimintakerralla alkoi erityisen hyvin korostua se, miten lapset ja vanhemmat olivat ottaneet oman paikkansa ryhmän jäsenenä. Lapset eivät esimerkiksi enää ujoselleet niin paljon ja siten uskalsivat tuoda paremmin julki omia mielipiteitään. Lisäksi he toimivat avoimemmin erilaisissa tilanteissa. Tällä toimintakerralla myös 2–3 vuoden itsenäistymisvaiheeseen kuuluvat uhma ja voimakas oma tahto tulivat hyvin esiin joissakin lapsissa. Osa lapsista ilmaisi äänekkäästi oman mielipiteensä ja jotkut lapset saattoivat torjua vanhemman tarjoaman avun ja ohjauksen.

3.5.6 Sadun maailma

Kuudennen toimintakerran teemana oli ”Sadun maailma”. Paikalle saapui kolme lapsi–vanhempiparia. Toimintakerta aloitettiin tutulla ”Taputan, taputan” -leikillä, jonka jälkeen vuorossa oli kuulumiskierros. Kuulumiskierroksen jälkeen kerroimme ryhmäläisille, mitä toimintakerran aikana on luvassa. Pohjustimme teemaa kyselemällä ryhmältä lasten lempisaduista ja keskustelemalla satujen merkityksestä lapsen elämässä.

Teemaan liittyvä työskentely alkoi sadutuksella. Pidimme ryhmälle aluksi pienen pohjustuksen sadutuksesta, jotta menetelmän idea tulisi vanhemmille tutuksi. Kerroimme muun muassa siitä, kuinka sadutus tukee lapsen osallisuuden tunnetta, tarjoaa keinon tuoda omia ajatuksia ja pohdintoja esille sekä yhdistää ja lähentää ihmisiä (ks. Lapset kertovat ja toimivat ry 2010).

Ennen sadutuksen aloittamista jaoimme vanhemmille sadutuksen ohjeen, jonka jälkeen pyysimme lapsia ja vanhempia ottamaan omaa tilaa toiminnan ajaksi. Yksi lapsista ei aluksi innostunut sadun kertomisesta, mutta rohkaisimme häntä sanomalla, että hän voisi ottaa jonkun lelun mukaansa ja kertoa sadun siitä. Lopulta hän päätyi leikkimään junaradalla, joten hänen satunsa perustui leikkiin. Lapsi, joka ei vielä puhunut, sai piirtää oman satunsa vanhempiensa kanssa. Myös muut lapset saivat halutessaan kuvittaa valmiin satunsa. Lopuksi lasten sadut luettiin ääneen lasten suostu-

muksella. Yhden lapsen satu oli pitkä ja vaiherikas, toisen satu lyhyt ja ytimekäs. Satunsa piirtänyt lapsi sai esitellä piirroksensa kaikille.

Sadutuksen jälkeen siirryimme ”Satuseikkailuun”, jossa vanhemman tuli kuvittaa kertomamme satu kosketuksen avulla lapsen keholle, tämän maatessa päinmakuulla. Ennen satuseikkailun alkua näytimme esimerkkiä, kuinka satu voi kulkea pitkin selkää ja eri kehonosat voivat toimia sadun rekvisiittana. Esimerkiksi selän kaari voi olla suuri järvi ja kainalo taas voi toimia luolana.

Leikin saduksi kirjoitimme itse ”Viikarin metsäretki”-nimisen sadun, jotta se yhdistyisi lasten mielissä Vauhtiviikarit-ryhmään. Satu luettiin rauhallisesti ja kaikki ryhmän lapset jaksoivat keskittyä sadun kulkuun. Yksi vanhemmista mainitsi tunteneensa, kuinka lapsen kehonosat rentoutuivat kosketuksen myötä. Vanhemmat sanoivat aikovansa kokeilla tätä myös kotona esimerkiksi nukkumaanmenon yhteydessä.

Toimintakerran päätteeksi lauloimme yhdessä loppulaulun ja lapset saivat jälleen tarrat kerhopasseihinsa. Kahvihetken yhteydessä keskustelimme ryhmäläisten kanssa viimeisestä toimintakerrasta. Kysyimme vanhempien mielipidettä siitä, pidetäänkö viimeinen toimintakerta perhekeskuksen tiloissa lastenjuhlateemalla, vai ovatko he halukkaita pitämään toimintakerran ulkona Paloisvuoren ulkoilualueella. Olimme kertoneet heille vaihtoehtoista myös aiempien toimintakertojen aikana, jotta he olivat saaneet pohtia asiaa rauhassa. Vanhemmat olivat yksimielisiä siitä, että kerta pidetään Paloisvuorella, mikäli sää sallii. Perusteluiksi he mainitsivat, että lapsia ei tarvitse rajoittaa ulkona niin paljon ja lapset pääsevät purkamaan energiaansa paremmin. Sovimme tapaavamme viimeisellä kerralla Paloisvuorella ja informoimme tästä myös loppuja ryhmäläisiä.

3.5.7 Ulkoillen

Viimeinen toimintakerta järjestettiin ulkona Iisalmen Paloisvuoren ulkoilualueella. Paikalle saapui viisi lapsi–vanhempiparia. Ennen ryhmäläisten saapumista kokosimme valmiiksi erilaisia toimintapisteitä, joita lapset saivat kiertää vanhempiensa kanssa. Tavoitteenamme oli tehdä radasta lasten kehitystasolle sopiva ja mahdollisimman turvallinen. Kokosimme radalle viisi erilaista toimintapistettä.

Ensimmäinen toimintapiste oli pallon kuljettaminen. Tässä pisteessä lapsi sai koettaa kuljettaa jalkapalloa merkkikartioiden välistä pujotellen. Pallon kuljetustyyli oli vapaa, eli jos pujottelu palloa potkien ei onnistunut, pystyi lapsi ohjaamaan palloa käsin. Toimintapisteessä oli kaksi palloa, jotta lapsella ja vanhemmalla oli mahdollisuus kisailla pallon kuljettamisessa. Toisessa toimintapisteessä lapset saivat yrittää kaataa jalkapallolla keiloja kumoon vanhempiensa kanssa. Kolmannessa pisteessä tarkoituksena oli heittää pieniä pehmeitä palloja maassa olevaan koriin. Neljännessä toimintapisteessä ryhmäläisten tuli hyppiä maahan asetettujen vanteiden osoittama reitti. Viimeisessä toimintapisteessä kokoonnuimme kaikki leikkimään leikkivarjolla.

Kun vanhemmat ja lapset saapuivat Paloisvuorelle, kokoonnuimme aluksi yhdessä istumaan nuotiopaikalle. Kävimme läpi kuulumiskierroksen, jonka jälkeen kerroimme, mitä toimintakerran aikana on luvassa. Kerroimme lapsille ja vanhemmille, että olemme valmistelleet heille leikkiradan, jossa on paljon erilaisia toimintapisteitä ja ideana on kiertää se pareittain.

Ennen radalle siirtymistä leikimme yhdessä "Heppahippa"-nimistä leikkiä. Leikissä vanhemmat olivat hevosia, joiden reppuselässä tai sylissä lapset pääsivät ratsastamaan. Yksi pari toimi vuorollaan hippana ja heidän tehtävänä oli ottaa muita ratsukoita kiinni. Leikin aikana lapsi ja vanhempi toimivat yhteistyössä ja hippavuoron aikana he suunnittelivat yhdessä kenet halusivat ottaa seuraavaksi kiinni.

Hipan jälkeen menimme kaikki yhdessä toimintapisteille. Kävimme kaikki pisteet läpi yhdessä ja näytimme esimerkkiä, jotta kaikki ymmärsivät, mitä missäkin toimintapisteessä oli tarkoitus tehdä. Tämän jälkeen jokainen lapsi–vanhempi-pari meni yhden toimintapisteen luo ja alkoi toimia pisteessä annettujen ohjeiden mukaan. Aloituksen jälkeen parit saivat kulkea radalla vapaasti.

Leikkivarjo oli viimeinen toimintapiste ja radan kierrettyään perheet kokoontuivat sen luo. Heiluttelimme varjoa yhdessä vanhempien ja lasten kanssa moneen kertaan ylös ja alas, jonka jälkeen leikimme "Värileikin". Leikissä kukin lapsi–vanhempi-pari ohjeistettiin menemään yhden värin kohdalle ja toinen meistä ohjaajista aloitti leikin sanomalla jonkun värin, esimerkiksi punainen. Niiden parien, jotka olivat punaisen värin kohdalla, tuli vaihtaa keskenään paikkaa sillä aikaa, kun muut leikkijät heilauttivat leikkivarjon ylös.

Seuraavaksi teimme leikkivarjosta teltan, jonka sisälle menimme yhdessä. Lapset saivat mennä istumaan valmiiksi varjon alle ja aikuiset tekivät varjosta teltan siten, että varjo heilautettiin ensin ylös, jonka jälkeen varjon reunat heilautettiin pepun alle. Toistimme tämän muutamaan kertaan.

Leikkivarjo oli suurimmalle osalle lapsista uusi kokemus. Aluksi jotkut lapsista pelkäsivät hieman varjoa. Tämä johtui siitä, että he eivät olleet ennen leikkineet varjolla ja sen suuri koko hämmensi heitä. Leikkivarjolla leikkiessä lapset pitivät erityisen paljon teltan tekemisestä, koska kaikki saivat olla sen sisällä samaan aikaan. Tuuli vaikeutti leikkivarjon käyttöä, joten sen käyttö olisi ollut huomattavasti helpompaa sisätiloissa.

Erityisen mukavana leikkinä lapset pitivät pallojen heittämistä koriin sekä keilojen kaatamista ja siksi näille toimintapisteille meinasi syntyä ruuhkaa. Vanhemmat ohjeistivat kuitenkin lapsiaan hyvin odottamaan omaa vuoroaan. Huomasimme, että keilojen kaatamisen yhteydessä lapsille oli todella mielekästä myös keilojen pystyyn nostaminen. Eräs vanhempi totesikin radan aikana, että hänestä oli hienoa nähdä, kuinka tämän kaltaisilla pienillä asioilla ja yksinkertaisilla välineillä voi tuottaa lapselle niin suurta iloa ja onnistumisen kokemuksia. Hän pohti, että ei olisi iso työ järjestää lapselle myös kotona tämänkaltaista toimintaa. Lasten kiertäessä toimintapisteillä huomasimme, että maahan asetellut vanteet olisivat toimineet paremmin, jos ne olisivat olleet halkaisijaltaan reilusti pienempiä. Tämä ei kuitenkaan hidastanut lasten vauhtia.

Leikkivarjo-toimintapisteen jälkeen pyysimme vanhempia ja lapsia siirtymään makkaranpaistopaikalle. Kerroimme heille, että Vauhtiviikarit-ryhmän viimeisen toimintakeran kunniaksi tarjoamme kaikille ryhmässä mukana olleille makkarat, mehut ja pientä naposteltavaa. Makkaranpaiston yhteydessä keskustelimme vanhempien kanssa toimintakerroista ja siitä, mitä mieltä he ovat olleet ryhmätoiminnasta.

Keskustelua syntyi paljon ja palaute oli hyvin positiivista. Keskusteluissa kävi ilmi, että vanhempien mielestä kerhossa käytetyt menetelmät sekä harjoitteet tukivat lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta, koska suurin osa leikeistä oli suunniteltu kahdestaan toteutettaviksi. Vanhemmat kertoivat myös, että kerhosta oli syntynyt lapsen ja vanhemman yhteinen harrastus, jossa he pyrkivät käymään viikoittain.

Makkaranpaiston jälkeen pyysimme vanhempia täyttämään loppupalautteet. Vanhempien täyttäessä lomakkeita pyysimme lapset istumaan meidän kanssamme nuo-

tiopaikan ympärille. Lauloimme lasten kanssa "Soittorasia"-laulun ja annoimme heille tarrat kerhopasseihin. Tämän jälkeen jaoimme lapsille pienet muistot yhteisestä kerhosta. Jokainen lapsi sai oman kukkasipulin sekä leikkimielisen sipulinkasvatusohjeen:

*Istuta sipuli multa, suippo kärki ylöspäin. Anna sipulille auringonvaloa, kastele ja hoida rakkaudella. Kasvaessaan kukka muistuttakoon Teitä yhteisistä hetkistä Vauhtiviikarit-ryhmässä! Kiitos osallistumisesta!
Terveisin Mari ja Hanna*

Annoimme lapsille kukkasipulit, jotta kerhosta jäisi perheille muisto ja se toimisi eräänlaisena "jatkuhana" kerholle. Lapsi ja vanhempi saivat yhdessä istuttaa sipulin multa ja hoitaa sitä yhdessä. Kukan kasvaessa siitä syntyisi muisto yhteisestä harrastuksesta. Lopuksi kiitimme perheitä toimintaan osallistumisesta ja toivotimme kaikille hyvää kevään jatkoa.

Sää tarjosi viimeiselle toimintakerralle mitä parhaimmat puitteet. Ulkotila tuotti kuitenkin omat haasteensa toiminnan toteuttamiselle. Lapset olivat kiinnostuneita ympäristöstä ja tämän vuoksi keskittyminen toimintaan oli välillä hankalaa. Makkaranpaisto oli mielestämme mukava päätös kerholle ja se loi rennon ilmapiirin. Ruokailun yhteydessä keskustelu oli avointa sekä vapautunutta. Vanhemmat ja lapset ilahtuivat suuresti, koska olimme järjestäneet makkaranpaistohetken toiminnan päätteeksi.

Osa lapsista oli surullisia toiminnan päättymisestä. Joku lapsista kyseli moneen kertaan, eikö kerhoa enää tämän kerran jälkeen ole ja miksi kerho loppuu. Osa lapsista ei olisi myöskään halunnut lähteä kotiin, vaan olisi halunnut jäädä leikkimään. Vanhemmat olivat keskustelleet lastensa kanssa toiminnan päättymisestä jo kotona ja yksi lapsi olikin vanhempiensa kanssa askarrellut meille kortit kiitokseksi Vauhtiviikarit-ryhmästä. Viimeisestä toimintakerrasta jäi meille todella positiivinen mieli, koska saimme paljon kiitosta vanhemmilta toiminnan järjestämisestä.

3.6 Palaute

Vauhtiviikarit-ryhmän päätöskerralle suunnittelimme palautelomakkeen (liite 5), joka sisälsi neljä kysymystä. Viimeiselle toimintakerralle pääsi mukaan yhtä paria lukuun ottamatta kaikki osallistujat. Toimintakerran päätteeksi otimme poissaolleeseen van-

hempaan yhteyttä puhelimitse ja saimme häneltä luvan lähettää palautelomakkeen hänelle postitse palautuskuoren kera. Näin saimme palautteen kaikilta ryhmään osallistuneilta vanhemmilta. Palautteeseen vastattiin anonyymisti.

Vanhemmilta saamamme palaute toimintakerroista oli todella hyvää. Useasta palautteesta kävi ilmi, että vanhemmat kokivat toiminnan tarjonnan heille heidän kaipaamansa yhteistä aikaa ja toimintaa lapsensa kanssa. Lisäksi he tunsivat saaneensa uusia ideoita yhteisiin hetkiin myös ryhmän ulkopuolella.

Olemme saaneet haluamaamme "kahdenkeskistä" aikaa ja saaneet leikkienne ansiosta uudenlaista syvyyttä ja erilaista läheisyyttä (hieronnat ja tarinat yms.) toisiimme.

Erityisen hyvänä toiminnassa vanhemmat pitivät sitä, että toiminta oli monipuolista ja vaihtelevaa. Heidän mielestään ryhmän koko oli hyvä ja kohderyhmän rajauksen myötä lapsilla oli samanikäistä seuraa. Palautteista kävi myös ilmi, että vanhemmat pitivät kerhon aloitus- ja päätösrutiineita hyvinä, sillä näin toimintakerran kulku jäsen-tyi lapsille paremmin.

Toiminnan kehittämisestä kysyttäessä palautteesta nousi esiin lasten iän ja kehitystason tuomat haasteet. Lasten ikä nähtiin haasteellisena ohjatulle toiminnalle ja lasten kehitystaso koettiin kaksivuotiailla hyvin erilaiseksi kolmevuotiaisiin verrattuna. Myös tilaa pidettiin tälle ryhmälle haastavana. Perhekeskus Onni ja Ilonan toimitiloissa on lapsille paljon leluja, jotka veivät huomiota ohjatusta toiminnasta. Lelut kuitenkin tarjosivat lapsille mahdolliseen vapaaseen leikkiin, josta he saivat nauttia toiminnan ohessa.

Annoitte lapsille hienosti tilaa tehdä niitä omiakin juttuja. Kun ei painostettu, yhteinen toiminta alkoi kiinnostaa.

Vanhemmat toivoivat, että toimintakertoja olisi ollut enemmän ja että ne olisivat olleet puoli tuntia pidempiä. Vanhemmat olivat kuitenkin iloisia siitä, että toiminta järjestettiin ilta-aikaan, jolloin heillä oli mahdollisuus tarjota kahdenkeskistä aikaa lapselle. Keskustelimme jokaisen toimintakerran aikana vanhempien kanssa siitä, kokivatko he saaneensa riittävästi tukea vuorovaikutussuhteensa lapsensa kanssa toiminnan edetessä. Lisäksi kysyimme heiltä, mitä mieltä he olivat kerhokerralla käytetyistä menetelmistä ja oliko heillä erityisiä toiveita tuleville toimintakerroille.

Jokaisen toimintakerran aikana keskustelimme vanhempien ja lasten kanssa toiminnan sisällöistä ja toiminnasta yleensä. Varsinainen erillinen palautekeskustelu oli haastavaa, mutta saimme paljon palautetta muun keskustelun ohessa. Vanhemmat nostivat useampaan otteeseen esille sen, kuinka lapset olivat ymmärtäneet toiminnan hänen ja vanhemman yhteiseksi harrastukseksi. Yksi vanhemmista kertoikin, kuinka joka kerta Perhekeskus Onni ja Ilonan ohi kulkiessaan lapsi mainitsi "heidän kerhonsa" olevan tuolla.

Keskusteluissa nousi esille paljon samoja asioita, joita kävi myöhemmin ilmi myös palautelomakkeista. Vanhemmat kertoivat suullisesti esimerkiksi sen, että toimintakerrat voisivat olla pidempiä. Yksittäisistä toiminnoista he antoivat palautetta lähinnä niistä, joita aikovat kokeilla myös kotona. Heistä toimintakerran alussa vapaalle leikille varattu aika oli tärkeää, jotta lapset saivat hetken purkaa ylimääräistä energiaa ja jaksoivat näin ollen keskittyä toimintaan paremmin.

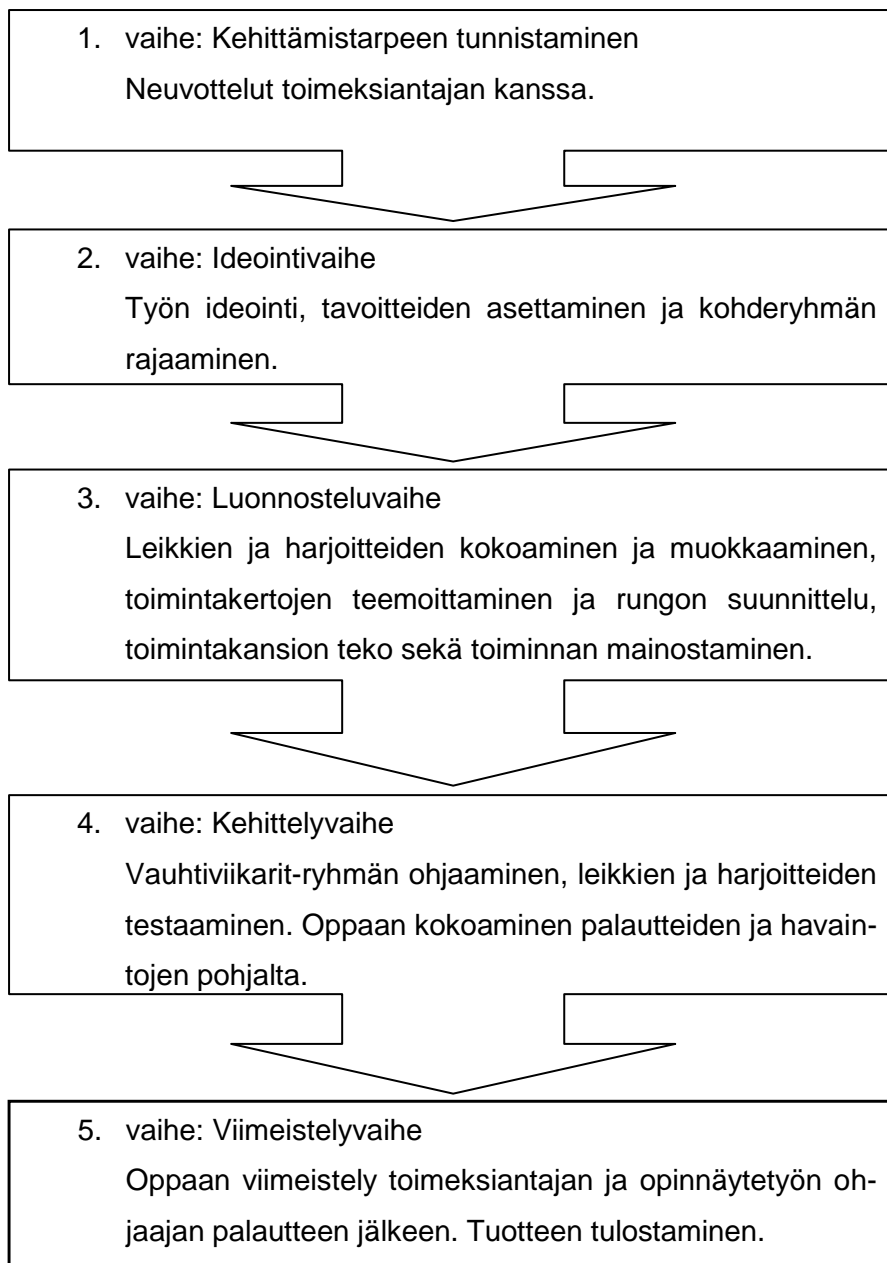
Saimme vanhemmilta runsaasti palautetta valmistamistamme kerhopasseista. Vanhemmat kertoivat passin selkeyttävän toimintakertoja ja niiden teemoja niin heille kuin lapsillekin. Eräs vanhempi kertoi lapsensa halunneen ripustaa kerhopassin kotonaan näkyvälle paikalle, jotta passi tulisi mukaan jokaiselle toimintakerralle. Lapselle oli myös tärkeää saada värikkäitä kuvia kotona.

Lasten antamaa suullista palautetta saimme vähän, sillä vain pieni osa lapsista osasi puhua niin, että heidän kanssaan pystyi keskustelemaan syvällisemmin. Lasten palautteen saaminen tapahtuikin pitkälti vanhempien palautteiden ja omien havaintojemme pohjalta. Lasten kanssa työskennellessä hienointa onkin se, että heidän mielipiteensä näkyvät selvästi päällepäin ja havainnointi on helppoa.

Aloituskyselyn ja palautteen aineistoa säilytettiin turvallisessa paikassa ja lomakkeet hävitettiin opinnäytetyön valmistuttua, jotta niissä esiintyneet anonyymiteettiä vaarantavat asiat eivät tulleet julki. Myös osallistujien yhteystiedot, jotka keräsimme ilmoittautumisvaiheessa, hävitettiin toimintakertojen päätyttyä. Kerroimme asiasta ryhmäläisille toiminnan alussa.

4 OPPAAN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

Sosiaali- ja terveysalan tuotteella voidaan tarkoittoa niin materiaalista tuotetta kuin palveluiden tuottamistakin tai niiden yhdistelmää. Olipa kyseessä minkäläinen tuote tahansa, tulee sen olla tarkasti rajattu ja täsmennettävissä. Sosiaali- ja terveysalan tuotteen suunnittelu ja kehittäminen etenee tuotekehityksen perusvaiheiden mukaisesti, pitäen sisällään viisi vaihetta. (Jämsä & Manninen 2000, 14.) Oppaan tuotteistamisprosessin vaiheet olemme kuviossa 1.

KUVIO 1. Oppaan tuotteistamisprosessin vaiheet

Ensimmäinen vaihe on ongelman tai kehittämistarpeen tunnistaminen. On tärkeää selvittää kuinka suuresta ongelmasta on kyse, keitä ongelma koskettaa ja kuinka yleinen se on. (Jämsä & Manninen 2000, 35, 38.) Opinnäytetyöprosessin alussa olimme yhteydessä Perheen talo -yhteistyöhön selvittäen tarvetta opinnäytetyölle. Jo aiemmin syntynyt idea opinnäytetyön aiheesta kiinnosti heitä, joten lähdimme tutki- maan aihepiiriä. Huomasimme lapsen ja vanhemman välisen suhteen ja vuorovaiku- tuksen olevan aiheena ajankohtainen ja paljon esillä. Keskustelujen myötä päädyim- me rajaamaan kohderyhmämme 2–3-vuotiaisiin lapsiin ja heidän vanhempiinsa.

Kehitystarpeen varmistuessa aloitimme työn ideoinnin. Ideointivaiheessa työtä teke- vien erilaisuus on hyvä nähdä rikkautena. Näin on mahdollista saada aikaan paljon erilaisia ideoita, joita voidaan yhdessä pohtia ja kehittää. Ideoiden arviointia on lisäksi hyvä pyytää myös esimerkiksi toimeksiantajilta sekä muilta toteutukseen osallistuvilta tahoilta. (Jämsä & Manninen 2000, 35, 38.) Pohdimme aihetta yhdessä ja kirjoitimme ylös erilaisia ideoita. Keskustelimme myös toimeksiantajan kanssa, jotta työn tarkoi- tus palvelisi heitä mahdollisimman hyvin.

Alun perin aikomuksenamme oli kokeilla erilaisia tanssillisia menetelmiä vuorovaiku- tuksen tukena, mutta päädyimme pian siihen, että haluamme tarjota menetelmiä mo- nipuolisemmin. Ideointivaiheessa kirjoitimme opinnäytetyömme suunnitelmaa ja ko- kosimme teoretietoa työn pohjalle. Suunnittelimme ja kehittelimme toimintakertoihin tulevia leikkejä ja harjoitteita siten, että ne vastasivat työmme tavoitteisiin sekä tarkoi- tukseen.

Kolmannesta vaiheesta käytetään nimeä luonnosteluvaihe. Luonnosteluvaiheeseen päästään, kun on ensin päätetty millainen tuotteesta on aikomus toteuttaa. Luonnos- teluvaiheessa pohditaan työn laatua, joka koostuu siitä, että otetaan huomioon tuot- teen asiasisältö, palveluiden tuottaja, rahoitusvaihtoehdot, asiantuntijatieto, arvot ja periaatteet, toimintaympäristö, säädökset ja ohjeet, sidosryhmät sekä asiakasprofiili. (Jämsä & Manninen 2000, 43.) Luonnosteluvaiheessa kokosimme toimintakerroille tulevat leikit ja harjoitteet yhteen. Jaoimme toimintakerrat seitsemään eri teemaan niin, että jokaisella toimintakerralla oli oma teemansa. Teemojen pohjalta loimme rungon toimintakerroille ja teimme itsellemme toimintakansion ohjaamisen tueksi.

Tämän jälkeen testasimme leikkejä ja harjoitteita Vauhtiviikarit-ryhmässä. Oppaan leikkien ja harjoitteiden testaaminen käytännössä takasi sen, että opas vastaa tavoit- teeseen lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukemisesta. Toimintakerto-

jen aikana keräsimme vanhemmilta palautetta sisällöstä ja toiminnan onnistumisesta työmme tavoitteisiin peilaten. Lisäksi havainnoimme itse toimintaa, jotta näimme mitkä harjoitteet toimivat kohderyhmämme kanssa ja mihin asioihin meidän tulee kiinnittää erityistä huomiota opasta kootessamme. Tässä vaiheessa emme siis testanneet oppaan luonnosta, vaan oppaaseen tulevia leikkejä ja harjoitteita. Ennen varsinaisen oppaan kokoamista oli tarpeellista nähdä, kuinka sisällöt toimivat kohderyhmämme kanssa ja tukevat työn tavoitteita.

Tuotteistamisprosessin neljäs vaihe on kehittälyvaihe, jossa tuotteesta tehdään niin sanottu ensimmäinen työpiirustus tai asiasisällön jäsenitys, mikäli kyseessä on informaation välittäminen. Kun tarkoituksena on informaation välittäminen, on yleisenä tiedon välittämisen muotona painotuote, kuten opas tai ohjelehtinen. Painotuotteen asiasisältöä valitessa onkin hyvin tärkeää huomioida se kenelle, kuinka laajasti ja missä tarkoituksessa tietoa välitetään. Tekstin tulee olla selkeää ja helposti ymmärrettävää. (Jämsä & Manninen 2000, 54, 56.)

Kehittälyvaiheessa aloimme kirjoittaa ryhmätoiminnan pohjalta varsinaista työtämme auki ja aloitimme oppaan ulkoasun suunnittelun. Jäsensimme sisältöä niin, että se on selkeä käyttää ja palvelisi käyttäjänsä mahdollisimman hyvin. Opas on 30-sivuinen ja se koostuu sisällysluettelosta, johdannosta sekä testaamistamme leikeistä ja harjoitteista. Opas kuvitettiin havainnollistavin kuvin, jotka tekevät oppaasta myös mielekkäämmän käyttää. Oppaan tarkoituksena on tarjota ohjaajille ideoita toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen, eikä sen tarkoitus ole olla valmis runko toiminnalle.

Tuotteen viimeistely on tuotekehitysprosessin viimeinen vaihe. Tuotteistamisprosessin eri vaiheissa on tärkeää testata sekä kerätä palautetta ja arviointia tuotteen toimivuudesta. Viimeistelyvaiheessa tuotetta on vielä mahdollista kehittää palautteen ja testaamisen kautta esiin tulleiden arvioiden kautta. (Jämsä & Manninen 2000, 80–81.)

Viimeistelyvaiheessa hioimme työmme ulkoasua toimeksiantajan edustajalta ja opinnäytetyömme ohjaajalta saamiemme palautteiden pohjalta. Viimeistelyn jälkeen opas tulostettiin ja valmis versio toimitettiin Perheen talo -yhteistyölle. Oppaasta toimitettiin toimeksiantajalle myös sähköinen versio myöhempää käyttöä varten. Lisäksi opas on liitetty osaksi opinnäytetyön raporttia.

Jätimme oppaasta pois muutamia toiminnan aikana käytettyjä leikkejä ja harjoitteita, sillä ne eivät vastanneet toiminnalle ja oppaalle asettamiimme tavoitteisiin. Myös osa laululeikeistä jäi pois, sillä laulut tarvitsisivat tuekseen nuotit ohjaamisen tueksi. Emme löytäneet näihin lauluihin nuotteja ja lisäksi tekijänoikeusasiat olisivat rajoittaneet nuottien lisäämistä oppaaseen.

5 POHDINTA

Nykyisin ennaltaehkäisevän työn merkitys on kiistaton. Erilaisten ennaltaehkäisevien matalan kynnyksen tukitoimien järjestäminen lapsiperheille on tärkeää, sillä siten voidaan vahvistaa perheiden hyvinvointia ja välttää erilaisten ongelmien syntymistä tulevaisuudessa. Ennaltaehkäisevän työn merkityksen arviointi yhteiskunnallisella tasolla on vaikeaa, sillä sen vaikutukset näkyvät usein vasta vuosien jälkeen. Järjestämämme ryhmätoiminta vastasi tarpeeseen ennaltaehkäisevästä matalan kynnyksen perhetyöstä tarjoamalla perheille toimintaa kodin ulkopuolella.

Vauhtiviikarit-ryhmän toimintakerrat onnistuivat hyvin ja koemme niiden vastanneen toimintakerroille asettamiimme tavoitteisiin. Ryhmä tarjosi lapsille ja vanhemmille mahdollisuuden yhdessäoloon. Ohjaamamme leikit ja harjoitteet oli suunniteltu pääasiassa siten, että lapsi ja vanhempi pystyivät toteuttamaan ne kahdestaan vuorovaikutuksessa keskenään.

Hyvä vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä tukee turvallisuuden tunnetta ja saa lapsen tuntemaan itsensä rakastetuksi. Ilo ja yhdessä oleminen on tärkeää. Vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä on elinikäinen prosessi, eikä seitsemän toimintakertaa itsessään riitä tukemaan sitä pysyvästi. Tämän vuoksi toiminnan tavoitteena oli tarjota vanhemmille ideoita yhteisiin hetkiin lapsensa kanssa myös ryhmätoiminnan ulkopuolella. Seitsemän toimintakerran aikana saimme testattua suuren määrän leikkejä ja harjoitteita, joita vanhemmat voivat hyödyntää myöhemmin.

Toiminnan aikana lapsista näkyi, kuinka he nauttivat saamastaan jakamattomasta huomiosta sekä yhdessäolosta vanhempiansa kanssa. Havaitimme useaan otteeseen, kuinka suuri vaikutus vanhemman tavalla ottaa kontakti lapseensa ja antaa ohjeita toimintaan oli siihen, kuinka lapsi ohjeita noudatti. Toki myös uudet tilanteet ja muut ihmiset vaikuttivat lapsen haluun totella vanhempaansa. Toiminnan aikana vanhemmat ottivat hyvin huomioon lapsensa iän sekä kehitystason ja tarjosivat heille mahdollisuuksia tehdä valintoja ja päätöksiä sopivalla tavalla. Esimerkiksi askarrella vanhemmat antoivat lasten tehdä päätöksiä työn koristelusta.

Ohjaajina pyrimme tarjoamaan vanhemmille mahdollisuuksia keskustella heitä kiinnostavista asioista ja rohkaisimme heitä keskusteluun. Keskustelua vanhempien välillä syntyikin paljon esimerkiksi lasten kasvuun ja kehitykseen liittyvistä asioista.

Saimme myös palautetta siitä, että ryhmäläiset kokivat tullessa tasapuolisesti huomioituksi.

Toimintakertojen toteuttamisessa omat ohjaustaitomme kehittyivät. Huomasimme, että rentouduimme toimintakertojen edetessä ja tämän vuoksi kerhon ilmapiirikin muuttui vapautuneemmaksi. Pyrimme olemaan ohjaajina innostavia ja toimme esille mielenkiintomme tämänkaltaista työtä kohtaan. Lasten kanssa työskenneltäessä myös tietynlainen lapsenmielisyys ja positiivisuus onkin tärkeää, jotta toiminta voi olla lapsilähtöistä ja innostavaa. Tämänkaltaista toimintaa järjestettäessä on myös merkittävää muistaa joustavuus ja se, että ryhmää ohjattaessa tulee keskittyä olennaiseen, pieneen hetkeen josta perheet voisivat nauttia.

Opinnäytetyömme merkitys näkyy suurimmaksi osaksi toimeksiantajallemme, Perheen talo -yhteistyölle. Perheen talo -yhteistyöllä on merkittävä rooli ennaltaehkäisevien ja varhaisen puuttumisen työmallien kehittämisessä. Opinnäytetyömme myötä olemme saaneet auttaa heitä luomalla uudenlaisen ryhmän lapsiperheille ja tuottamalla oppaan, jota ohjaajat voivat hyödyntää työssään perheiden parissa.

Vauhtiviikarit-ryhmätoiminnalla oli merkitystä myös toimintaan osallistuneille perheille. Opinnäytetyöprosessin aikana saimme huomata, kuinka Vauhtiviikarit-ryhmän kaltaiselle toiminnalle on kysyntää. Palautteista kävi ilmi, että perheet olivat tyytyväisiä tämänkaltaiseen toimintaan ja he olisivat olleet valmiita jatkamaan ryhmässä pidempään. Vanhemmat halusivat tarjota lapsilleen yksilöllistä aikaa ja saada ideoita yhdessä tekemiseen myös ryhmän ulkopuolella.

Tämänkaltaista ryhmätoimintaa voisikin jatkaa esimerkiksi Savonia-ammattikorkeakoulun sosiaalialan opiskelijoiden projektioptoina. Oppaassa olevat leikit ja harjoitteet testattiin 2–3-vuotiaiden lasten ja heidän vanhempiansa ryhmässä, mutta opasta voi soveltaa myös muun ikäisten lasten ja heidän vanhempiansa kanssa. Ryhmätoimintaa voitaisiin toteuttaa myös isien ja lasten ryhmässä.

Opinnäytetyön tekeminen oli pitkä ja työtä vaativa, mutta samalla myös todella antoisa prosessi. Työtä tehdessämme saimme paljon uutta tietotaitoa tulevaa sosionomin (AMK) ammattiosaamista ajatellen. Jo työn alkuvaiheessa meille syntyi vahva käsitys siitä, millaisen työn haluamme tehdä ja teoreettinen viitekehys sekä näkökulma muotoutuivat helposti. Viitekehukseen pohjaten saimme suunniteltua ryhmätoiminnan

sisällön perustellusti vuorovaikutusta ja kiintymyssuhdetta tukevaksi ja toiminnan pohjalta saimme koottua ohjaajan oppaan.

Jos toteuttaisimme työmme uudestaan, muuttaisimme toimintakertojen keston tunnista puoleentoista tuntiin. HavaitSIMME jo alkuvaiheessa, että vanhemmat olisivat tarvinneet enemmän aikaa vapaaseen keskusteluun ja lapset leikkiin. Tämä kävi ilmi myös palautteiden pohjalta. Toimintakertojen edetessä pohdimme myös, olisiko Vauhtiviikarit-ryhmään pitänyt ottaa mukaan enemmän osallistujia, sillä toimintaa suunniteltaessa emme osanneet varautua siihen, kuinka muuttuvaa lapsiperheiden arki voi olla. Lapsiperheiden on vaikeaa sitoutua tämänkaltaiseen toimintaan niin, että he pääsisivät paikalle jokaisella toimintakerralla. Jotkut perheet joutuivatkin olemaan toimintakerroilta poissa esimerkiksi lapsen tai hänen sisarustensa sairastumisen vuoksi. Jos ryhmän olisi ollut isompi, olisi tila aiheuttanut rajoitteita toiminnan järjestämiselle.

Kirjallista aloituskyselyä ja palautetta läpikäydessämme huomasimme, että palaute-lomakkeiden kysymykset olisi pitänyt muotoilla vielä selkeämmiksi, jotta olisimme saaneet vanhemmilta kattavammat vastaukset kaikkiin kysymyksiin. Lisäksi heillä olisi pitänyt olla enemmän aikaa paneutua lomakkeiden täyttöön ja lomakkeet olisi voinut antaa kotiin täytettäväksi. Tämä olisi saattanut mahdollistaa sisällönanalyysin tekemisen. Päädyimme kuitenkin keräämään aloituskyselyn ja palautteen toimintakerran yhteydessä. Näin meillä oli mahdollisuus tarjota heille edes hetki rauhallista aikaa lomakkeiden täyttöön, kun viihdytimme lapsia. Samalla varmistimme, että saimme vastaukset kaikilta vanhemmilta.

Opinnäytetyömme aikataulutUS oli realistinen. Opinnäytetyön suunnitelman valmistuminen viivästyi aiotusta, mutta suunnitelman valmistuttua olimme saaneet rakennettua rungon toiminnalle ja pääsimme mainostamaan alkavaa toimintaa. Toimintakertojen päätyttyä aloimme työstää raporttia ja opasta. Raportointiin ja oppaan tekoon olimme varanneet runsaasti aikaa kesällä, jotta saimme kirjoittaa työtä rauhassa. Sovimme tapaamisia säännöllisesti toimeksiantajamme sekä opinnäytetyömme ohjaajan kanssa ja näin saimme aikataulutettua työtämme sekä asetettua tavoitteita työn etenemiselle. Työmme etenemistä vauhditti motivaatio ja kiinnostus aihetta kohtaan.

Olemme tyytyväisiä työhömmE ja olemme pyrkineet tekemään sen parhaamme mukaan. Opinnäytetyötä tehdessämme meille syntyi tunne siitä, että haluamme tulevai-

suudessa tehdä työksemme perhetyötä. Opinnäytetyön valmistuminen oli meille kummallekin yksi elämän suuri etappi ja työstä on varmasti paljon apua tulevaisuuttamme ajatellen. Työ jää mieliimme hienona oppimiskokemuksena.

Kiitämme kaikkia, jotka ovat auttaneet ja tukeneet meitä opinnäytetyömme tekemisessä. Kiitämme toimeksiantajamme Perheen talo -yhteistyön koordinaattoria Sinikka Niskasta sekä opinnäytetyömme ohjaajaa Kristiina Kukkosta ohjauksesta, tuesta ja kannustuksesta työn eri vaiheissa. Erityisesti tahdomme kiittää perheitä, jotka osallistuivat Vauhtiviikarit-ryhmään mahdollistaen näin opinnäytetyömme toteutuksen. Suuri kiitos myös perheillemme ja ystävillemme, jotka jaksoivat tukea meitä opinnäytetyöprosessin onnistumisessa.

LÄHTEET

Bowlby, J. 1969. *Attachment and loss. Volume 1, Attachment*. London: Pimlico.

Hautamäki, A. 2002. Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön kiin(nit)tymisestä toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.). *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen*. Helsinki: WSOYpro Oy, 13–66.

Hautamäki, A. 2011. Lapsen kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.). *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen*. Helsinki: WSOYpro Oy, 29–69.

Hughes, D. A. 2011. *Kiintymyskeskeinen vanhemmuus. Toimivuutta kasvatukseen*. Tampere: PT-Kustannus.

Hyväri, S. 2005. Vertaistuen ja ammattiauttamisen muuttuvat suhteet. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. B. (toim.) *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Tampere: Vastapaino, 214–235.

Isokorpi, T. 2004. *Tunneoppia. Parempaan vuorovaikutukseen*. Juva: PS-kustannus.

Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. *Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M., & Virolainen, A. 2007. *Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea*. Helsinki: Edita Prima.

Kalland, M. 2011a. Tuula Tamminen: Lapsen ja lapsuuden puolestapuhuja. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.). *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen*. Helsinki: WSOYpro Oy, 287–289.

Kalland, M. 2011b. Varhaislapsuuden tunnesuhteet ja sijoitettu lapsi. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.). *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen*. Helsinki: WSOYpro Oy, 207–216.

Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. *Tunne minut!. Turva ja tunteet lapsen silmin*. Juva: PS-kustannus.

Kaukkila, V. & Lehtonen, E. 2007. *Ryhmästä enemmän : käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitsevalle*. Helsinki: Suomen mielenterveysseura, Laadukasta kulttuuria vapaaehtoistyöhön -hanke.

Kauppila, R. A. 2005. *Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot*. Keuruu: PS-kustannus.

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. *Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot*. Helsinki: WSOY.

Lahikainen, A.-R. & Pirttilä-Backman, A.-M. 1998. *Sosiaalinen vuorovaikutus*. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Laimio, A. & Karnell, S. 2010. Vertaistoiminta. Kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa Holm, J., Huuskonen, P., Jyrkämä, O., Karnell, S., Laimio, A., Lehtinen, I., Myllymaa, T. & Vahtivaara, J.-M. *Vertaistoiminta kannattaa* [verkkokirja]. Asumispalvelusäätiö ASPA [viitattu 15.6.2012]. Saatavissa:
http://www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf

Lapset kertovat ja toimivat ry. 2010. *Sadutus* [verkkodokumentti]. Lapset kertovat ja toimivat ry [viitattu 30.3.2010]. Saatavissa:
<http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/index.html>

Launonen, L. 2007. *Vuorovaikutus – kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Mattila, K.-P. 2011. *Lapsen vahvistava kohtaaminen*. Juva: PS-Kustannus.

Metsämuuronen, J. 2001. *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. Metodologia-sarja 4. Helsinki: International Methelp Ky.

Miettinen, A. & Rotkirch, A. 2012. *Yhteistä aikaa etsimässä. Lapsiperheiden ajankäyttö 2000-luvulla* [verkkokirja]. Helsinki: VL-Markkinointi Oy [viitattu 13.6.2012]. Saatavissa: http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/721c6f27e2123254370e6db6763f72a5/1340000468/application/pdf/1693043/Perhebarometri%202011_Web.pdf

MLL 2012a. *Kehittymistä vuorovaikutuksessa vanhemman kanssa* [verkkojulkaisu]. Mannerheimin Lastensuojeluliitto [viitattu 13.6.2012]. Saatavissa: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ ja_ kehitys/0_1- vuotias/vuorovaikutus/

MLL 2012b. *Persoonallisuuden ja tunne-elämän kehitys* [verkkojulkaisu]. Mannerheimin Lastensuojeluliitto [viitattu 15.6.2012]. Saatavissa: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ ja_ kehitys/2_3- vuotias/persoonallisuus_ ja_ tunne-elama/

Mäntymaa, M. 2006. *Early mother-infant interaction: Determinants and Predictivity* [verkkojulkaisu]. Tampereen yliopisto. Lääketieteen laitos. Väitöskirja [viitattu 13.6.2012]. Saatavissa: <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6604-7.pdf>

Mäntymaa, M. & Puura, K. 2011. Varhainen vuorovaikutus ja aivojen kehitys. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M (toim.). *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen*. Helsinki: WSOYpro Oy, 17–27.

Nurmi, J.-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2009. *Ihmisen psykologinen kehitys*. Helsinki: WSOYpro Oy.

Nurmiranta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. 2009. *Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen*. Helsinki: Kirjapaja.

Nylund, M. 2005. Vertaisryhmät kokemusten ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A.B. (toim.). *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 195–213.

Ojala, T. & Uutela, A. 1993. *Rakentava vuorovaikutus*. Porvoo: WSOY:n graafiset laitokset.

Perheen talo -yhteistyö 2011. *Perheen talo -yhteistyö toimintakertomus 2010* [verkodokumentti]. Perheen talo -yhteistyö [viitattu 13.6.2012]. Saatavissa: <http://www.perheentalo.fi/File/toimintakertomus%202011.pdf>

Punamäki, R.-L. 2011. Vanhemmuuteen siirtyminen: raskausajan ja ensimmäisen vuoden kiintymyssuhteet. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.). *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen*. Helsinki: WSOYpro Oy, 95–114.

Salo, S. 2012. Emotionaalisen saatavillaolon lisääminen päivähoidossa. Teoksessa Kanninen, K., Sigfrids, A. *Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin*. PS-kustannus. 91–102.

Sinkkonen, J. 2008. *Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun*. Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2002. Johdanto: Ihminen tarvitsee toisten läheisyyttä ja turvaa. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.). *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino Oy, 7–11.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2011. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Vantaa: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Valjus, K. 2004. *Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen yhteydet 3 vuoden iästä 8 vuoden ikään ja vanhemman sensitiivisyys ja ohjausstrategiat lapsen myönteisen tehtävääorientoation tukena* [verkkójulkaisu]. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos. Pro gradu–tutkielma [viitattu 10.6.2012]. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/10906/G0000470.pdf?sequence=1>

Vilén, M., Vihunen R., Vartiainen, J., Sivén T., Neuvonen S. & Kurvinen A. 2006. *Lapsuus. Erityinen elämänvaihe*. Helsinki: WSOY.

Wais, M. 2005. *Lapsuus ja nuoruus nykyaikana. Kasvatuksen mielekkyydestä ja mieltömyydestä*. Suomen antroposofinen liitto.

VAUHTIVIIKARIT - OHJAAJAN OPAS

MARI HARTIKAINEN

HANNA-RIIKKA KARPPINEN

VAUHTIVIIKARIT

OHJAAJAN OPAS

LEIKKEJÄ LAPSEN JA VANHEMMAN VÄLISEN
VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMISEKSI

SISÄLTÖ

Lukijalle.....	5
Taputan, taputan, käsilläni taputan.....	6
Kuulumiskierros.....	7
Peili.....	8
Autopesula.....	9
Keho vasten kehoa.....	10
Täällä me leikitään yhdessä.....	11
Mitä tehdään?.....	12
Peitolla keinutus.....	13
Helikopteri.....	14
Esterata.....	15
Heppahippa.....	15
Jumpparinki.....	16
Rento hetki.....	16
Rento asento.....	17
Kehon rajat.....	17
Sulkakutitus.....	18
Hipsuhieronta.....	19
Tanssin taikaa.....	20
Soitellen.....	21
Kaikki mukaan vaan soittamaan.....	22
Käden kuvien painanta.....	23
Sadutus.....	24
Satuseikkailu.....	25

Toimintarata.....	27
Loppulaulu.....	29
LÄHTEET	30

Nasu tuli takaa Puhin vierelle

"Puh", kuiskasi hän.

"No mitä?"

"Ei mitään", sanoi Nasu ja otti

Puhin käpälästä kiinni.

"Tarkistin vain,

että olet siinä."

(A.A. Milne)

LUKIJALLE

Lapsen ja vanhemman yhteinen aika on lapselle rakkauden mittayksikkö. Lapselle rakkaus on konkreettista läsnäoloa, joka on edellytyksenä lapsen kiintymykselle vanhempaansa. (Kalland 2011, 288.) Lapsen ja vanhemman välistä suhdetta täytyy arvostaa ja tukea, jotta suhde saataisiin säilymään (Mattila 2011, 55).

Vauhtiviikarit-ohjaajan oppaan tarkoituksena on tarjota lapsi–vanhempiryhmien ohjaajien käyttöön leikkejä ja harjoitteita, joiden tavoitteena on tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta. Pienillä yhteisillä ohjatuilla hetkillä voidaan tarjota lapsille ja vanhemmille kahdenkeskistä aikaa, jolloin he saavat keskittyä vain toisiinsa.

Oppaan leikit on koottu pääasiassa jo olemassa olevista leikeistä ja harjoitteista. Olemme kuitenkin soveltaneet ja muokanneet niistä suurta osaa vastaamaan tavoitteeseemme. Oppaasta löytyy myös muutama itse kehittämämme leikki.

Leikit ja harjoitteet on testattu Vauhtiviikarit-ryhmässä. Ryhmä kokoontui keväällä 2012 seitsemän toimintakerran ajan ja se koostui kuudesta lapsi–vanhempiparista. Lapset olivat iältään 2–3-vuotiaita, joten oppaan leikit ja harjoitteet on suunniteltu tämä ikäryhmä huomioiden.

Vauhtiviikarit-ohjaajan opas on luotu osana kahden Savonia ammattikorkeakoulun Iisalmen yksikön sosionomi (AMK)-opiskelijan opinnäytetyötä.

Iisalmissa kesällä 2012

Mari Hartikainen ja Hanna-Riikka Karppinen

TAPUTAN, TAPUTAN, KÄSILLÄNI TAPUTAN

Tämä leikki on hyvä toimintakerran aloitusleikki. Ryhmäläiset istuvat piirissä leikkien ja lorutellen yhdessä. Lopussa alkavan hiljaisuuden myötä ohjaajan on helppoa ohjata toimintaa eteenpäin.

Taputan, taputan, käsilläni taputan. (Taputetaan käsiä yhteen.)
Loppuu taputus, alkaa napsutus.

Napsutan, napsutan, sormillani napsutan. (Napsutetaan sormia.)
Loppuu napsutus, alkaa tömistys.

Tömistän, tömistän, jaloillani tömistän. (Tömistetään jalkoja lattiaan.)
Loppuu tömistys, alkaa keinutus.

Keinutan, keinutan, itseäni keinutan. (Keinutellaan puolelta toiselle.)
Loppuu keinutus, alkaa hiljaisuus.

Vinkki: Ohjaaja voi aloittaa loruttelun ja leikin spontaanisti, jolloin ryhmäläisten huomio saadaan helposti kiinnitettyä.

KUULUMISKIERROS

Kuulumiskierros käydään ryhmäläisten istuessa ringissä. Kuulumiskierroksen aikana jokainen saa vuorollaan esitellä itsensä ja kertoa muulle ryhmälle omia kuulumisiaan. Vanhemmalle ja lapselle voidaan antaa hetki aikaa pohtia yhdessä, mitä he haluaisivat kertoa muille. He voivat halutessaan kertoa kuulumisensa yhdessä.

Kierroksen aikana voidaan käyttää apuna pehmolelua, jolle oma nimi ja kuulumiset kerrotaan. Ohjaaja voi aloittaa kierroksen ja näyttää ryhmäläisille mallia. Oman vuoron jälkeen nalle annetaan seuraavalle kertojalle.

Vinkki: Kuulumiskierrokseen kannattaa varata reilusti aikaa, sillä toisinaan kierroksen aikana saattaa syntyä hedelmällistä keskustelua ryhmäläisten kesken. Kierroksen tarkoituksena on yhdistää ryhmäläisiä ja se rentouttaa ilmapiiriä, joten myös keskustelulle tulee antaa tilaa.

PEILI

Leikin alussa vanhempi ja lapsi tekevät toisilleen vuorotellen jonkin ilmeen ja toisen tehtävänä on matkia ilme. Tätä voidaan jatkaa joitakin kertoja.

Seuraavaksi vanhempi ja lapsi asettavat kätensä vastakkain ja vanhempi alkaa johtaa liikettä kuljettamalla käsiään rauhallisesti ympäriinsä. Jos leikki sujuu hyvin ja lapsi osaa myötäillä mukana, voi vanhempi lähteä kulkemaan ympäriinsä kerhotilassa. Sama voidaan toistaa myös niin, että lapsi johtaa liikettä.

AUTOPESULA

Leikki leikitään kahdestaan vanhemman ja lapsen kesken. Leikissä lapsi on auto ja vanhempi leikkii pesulaa. Lapsen tehtävänä on ajaa auto pesulaan, eli vanhemman luo ja vanhempi aloittaa auton pesun. Ohjaajan tehtävänä on kertoa, mikä vaihe milloinkin on menossa ja antaa ideoita millaisilla liikkeillä mikäkin vaihe voidaan toteuttaa.

Ensin auto pestään silittelemällä lasta vauhdikkaasti ympäri kehoa. Tämän jälkeen auto huuhdotaan tekemällä lapsen iholle sormenpäillä vesipisaroita. Lopuksi auto kuivataan puhaltelemalla ja vahataan sekä kiillotetaan silittelemällä lasta rauhallisesti ympäri kehoa. Leikki voidaan toistaa siten, että lapsi ja vanhempi vaihtavat rooleja.

Vinkki: Leikki voidaan toteuttaa samalla idealla myös muuten, esimerkiksi harjaamalla ja hoitamalla hevosta.

KEHO VASTEN KEHOA

Tarvikkeet:

Pehmeitä palloja

Aluksi lapsi ja vanhempi saavat yhdessä ohjaajan opastuksella miettiä sitä, mitä kehonosia he voisivat laittaa vastakkain. Ohjaaja voi antaa esimerkkejä ja pyytää lapsia ja vanhempia laittamaan omat olkapäät, kyynärpäät, polvet, varpaat, vatsan tai pepun vastakkain.

Tämän jälkeen lapsi ja vanhempi yrittävät pitää palloa eri kehonosien välissä niin, että pallo ei pääse putoamaan. Palloon ei saa koskea käsin. Leikkiä voidaan vaikeuttaa siten, että lapsi ja vanhempi yrittävät kuljettaa palloa ympäri tilaa eri kehonosien välissä.

TÄÄLLÄ ME LEIKITÄÄN YHDESSÄ

Lapsi ja vanhempi asettuvat lähekkäin, jotta leikki on helpompi leikkiä yhdessä.
Laulun sävelenä toimii ”Ponileikki”-laululeikin melodia.

*“Täällä me leikitään yhdessä,
täällä me lauletaan yhdessä, (Säkeistön aikana taputetaan käsiä yhteen)
täällä me opitaan yhdessä
ja kaikilla meillä on hauskaa!*

*Vatsa, vatsa, vatsaa vasten, (Laitetaan vatsat vastakkain)
kylki, kylki, kylkeä vasten, (Laitetaan kyljet vastakkain)
selkä, selkä, selkää vasten (Laitetaan selät vastakkain)
ja kaikilla meillä on hauskaa! (Taputetaan käsiä yhteen)
Uudestaan!”*

Vinkki: Leikki voidaan leikkiä ensin hitaasti ja nopeuttaa sen tultua tutuksi.

MITÄ TEHDÄÄN?

”Mitä tehdään?” -leikki voidaan leikkiä joko lorutellen tai laulamalla, keksimällä taustalle jokin melodia. Leikin alussa lapsi ja vanhempi saavat hetken aikaa miettiä, millaisen tekemisen lapsi voisi esittää ryhmälle omalla vuorollaan.

Matti -nimen paikalle vaihdetaan vuorossa olevan lapsen nimi ja taputellaan -kohdassa lapsen esittämä tekeminen. Viimeisessä säkeistössä ohjaajan tehtävänä on keksiä, mitä kaikki tekevät yhdessä.

*”Mitä tehdään, mitä tehdään
pikkuinen Matti?”*

*Taputellaan, taputellaan
pikkuinen Matti.”*

Viimeinen säkeistö:

*”Mitä tehdään, mitä tehdään
yhdessä kaikki?”*

*Napsutellaan, napsutellaan
yhdessä kaikki.”*

PEITOLLA KEINUTUS

Tarvikkeet:

Peittoja

Ohjaaja levittää lattialle peiton. Lapsi asettuu peiton päälle selinmakuulle ja vanhempi asettuu lapsen jalkopäähän sekä tarttuu peiton kulmista kiinni. Ohjaaja avustaa leikissä tarttumalla kiinni peiton toisista kulmista. Lapsi makaa peiton sisällä kehdoissa ja vanhempi, sekä ohjaaja keinuttavat lasta ensin matalalla ja sitten korkeammalla lapsen niin halutessa.

Vinkki: Leikissä on tärkeää, että lapsella ja vanhemmalla on mahdollisuus olla katsekontaktissa toisiinsa, jotta he voivat olla vuorovaikutuksessa. Tällä tavoin vanhempi näkee lapsensa ilmeet sekä reaktiot leikin aikana ja osaa tarvittaessa vastata niihin.

HELIKOPTERI

Tarvikkeet:

Patjoja tai muita pehmusteita lattialle

Vanhemmat ohjeistetaan makaamaan lattialle selinmakuulle. He nostavat jalat ylös polvet koukistettuina. Lapsi asettuu päinmakuulle vanhemman säärien päälle ja ottaa kiinni vanhempansa käsistä. Vanhempi lähtee "lennättämään" lasta ympäriinsä liikuttaen jalkojaan ja tukien lasta käsillään.

Vinkki: Leikin edetessä vanhemmat voivat lennättää lastaan vauhdikkaammin suurempia liikkeitä tehden.

ESTERATA

Esterata-leikissä vanhemman tehtävänä on muodostaa kehollaan erilaisia esteitä, jotka lapsi yrittää läpäistä. Ohjaaja voi antaa vanhemmille esimerkkejä esteistä. Lapsi voi esimerkiksi ryömiä vanhemman jalkojen välistä tai vanhempi voi tehdä jalastaan esteen, jonka yli lapsi hyppää.

HEPPAHIPPA

Tämä leikki on helpoin toteuttaa ulkona.

Heppahipassa lapsi nousee vanhempansa reppuselkään ratsaille. Leikin alussa ohjaaja toimii ensin hippana ja ottaa yhden ratsukon kiinni. Hipaksi jäänyt ratsukko lähtee tavoittamaan toisia ratsukoita ja lapsi yrittää koskettaa heitä, jotta hippavuoro siirtyisi seuraavalle ratsukolle.

JUMPPARINKI

Lapsi ja vanhempi saavat keksiä yhdessä jumppaliikkeen, jonka he näyttävät muille. Kun kaikki lapset ja vanhemmat ovat keksineet liikkeensä, saa jokainen pari vuorollaan näyttää sen muille ryhmäläisille. Muiden tehtävänä on tehdä liike perässä. Ohjaaja voi aloittaa leikin näyttämällä esimerkkiä.

Vinkki: Leikin taustalla voi soida nopeampoinen musiikki.

RENTO HETKI

Tarvikkeet:

CD-soitin

Taustamusiikkia

Rento hetki on hyvä tuokio vauhdikkaan toimintakerran päätteeksi. Vanhemmat ja lapset ohjataan ottamaan omaa tilaa ja lapsi rauhoittuu vanhemman syliin. Ohjaaja laittaa taustalle soimaan rauhallista musiikkia, esimerkiksi lasten kehtolaulun. Rennon hetken aikana vanhempia voidaan ohjeistaa piirtämään lapsen selkään, silittelemään lasta tai muuten pajaamaan ja pitämään häntä hyvänä.

Vinkki: Taustamusiikiksi käyvät esimerkiksi kappaleet Sininen uni, Hyvin hiljaa tai Lapinäidin kehtolaulu.

RENTO ASENTO

Leikin alussa vanhemman ja lapsen tehtävänä on keksiä, millainen olisi heidän yhteinen rento asentonsa ja harjoitella sen toteutusta.

Kun kaikki parit ovat keksineet oman rennon asentonsa, esittävät he sen vuorollaan koko ryhmälle ja muut ryhmäläiset yrittävät tehdä asennon esimerkin mukaan.

KEHON RAJAT

Tarvikkeet:

Patjoja tai muita pehmusteita lattialle

Palloja

CD-soitin

Taustamusiikkia

Ohjaaja levittää patjat ympäri tilaa. Ryhmäläisille jaetaan pallot ja lapset ohjataan makaamaan patjoille selinmakuulle X-asentoon. Vanhempi lähtee kuljettamaan palloa lapsen kehon rajoja pitkin siten, että lapsi tuntee pallon kosketuksen. Tämän jälkeen lapsi voi vuorostaan kuljettaa palloa vanhempansa kehon rajoja pitkin.

SULKAKUTITUS

Tarvikkeet:

Patjoja tai muita pehmusteita lattioille

Sulkia

Taustamusiikkia

CD-soitin

Leikin alussa lapsille ja vanhemmille jaetaan sulat. Lapsi asettuu makaamaan lattialle ja laittaa silmät kiinni. Vanhempi kutittelee lasta sulalla eri puolilta lapsen kehoa. Välillä lapsi voi avata silmänsä ja vanhempi voi pudottaa sulan korkealta lapsen kasvoille. Sama voidaan toistaa myös niin, että lapsi kutittelee vanhempaansa sulalla. Taustalla soi rauhallinen musiikki.

HIPSUHIERONTA

Tarvikkeet:

Patjoja tai muita pehmusteita lattialle

Vanutuppoja

Hierontapalloja

Silkkihuiveja

Hierontavälineitä

CD-soitin

Taustamusiikkia

Ohjaaja levittää patjat ympäri tilaa. Tämän jälkeen ryhmäläisille jaetaan vanutuppoja, hierontapalloja, silkkihuiveja sekä muita hierontavälineitä, joilla voidaan tuottaa erilaisia kosketuksia.

Lapset ohjataan selinmakuulle patjoille ja vanhemmat alkavat hieroa ja kosketella lasta erilaisilla välineillä. Leikin aikana vanhemmat saavat seurata, minkälaisia reaktioita eri materiaalit saavat lapsessa aikaan. Taustalla soi rauhallinen musiikki, jotta kaikki lapsi–vanhempi-parit saavat omaa rauhaa leikin toteuttamiseen.

Seuraavaksi lapsi ja vanhempi vaihtavat rooleja ja vanhempi asettuu makaamaan patjalle lapsen hierottavaksi ja kosketeltavaksi.

TANSSIN TAIKAA

Tarvikkeet:

CD-soitin

Musiikkia

Tanssin taikaa -leikin ideana on antaa lapselle ja vanhemmalle mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan luovan tanssin muodossa. Ohjaaja laittaa taustalle soimaan melodista musiikkia. Vanhempi ja lapsi tanssivat musiikin mukana improvisoiden.

Ohjaajan tehtävänä on rohkaista vanhempia ja lapsia tekemään tanssista heidän näköisensä. Tanssissa vanhempi voi esimerkiksi ensiksi tanssittaa lasta musiikin tahdissa ympäri tilaa, jolloin lapsi voi olla vanhemman sylissä tai lattialla. Tämän jälkeen lapsi voi puolestaan tanssittaa vanhempaa.

Vinkki: Musiikkiehdotuksia: Lapselleni CD (Eri esittäjiä, Naxos / Oy Fg-Naxos Ab)

SOITELLEN

Tarvikkeet:

Rytmisoiittimia

Ohjaajat tuovat paikalle erilaisia rytmisoiittimia, joista ryhmäläiset saavat valita itselleen mieluisan. Leikin alussa pohditaan yhdessä minkä nimisiä soittimet ovat. Soittimen haltija saa näyttää millainen ääni siitä tulee.

Tämän jälkeen vanhempi ja lapsi siirtyvät istumaan niin, että heillä on tilaa soittaa kahdestaan. Ensin lapsi soittaa vanhemmalleen jonkin rytmin ja vanhempi yrittää toistaa lapsen sen. Tämän jälkeen vanhempi soittaa lapselleen rytmin, jonka lapsi yrittää toistaa perässä.

Leikkiä voidaan jatkaa niin, että vanhempi ja lapsi lähtevät tekemään omaa rytmikappalettaan soittamalla vuorotellen peräkkäin erilaisia rytmejä.

KAIKKI MUKAAN VAAN SOITTAMAAN

Ryhmäläiset istuvat piirissä. Laulu lauletaan siten, että nimen kohdalla mainitaan sen henkilön nimi, kenen vuoro on soittaa ja soittimen paikalle vaihdetaan hänen soittimensa. "Kaikki mukaan vaan" -kohdassa kaikki saavat soittaa samanaikaisesti omia soittimiaan. Jokainen ryhmäläinen käydään vuorollaan läpi.

Matti tässä soittaa, soittaa, soittaa, (Yksi ihminen soittaa.)

Matti tässä soittaa marakassia.

Kaikki mukaan vaan, (Kaikki soittavat soittimiaan.)

kaikki mukaan vaan,

kaikki mukaan vaan soittamaan!

KÄDEN KUVIEN PAINANTA

Tarvikkeet:

Kermaviiliä

Elintarvikevärejä

Valkoista paperia

Kartonkia

Pensseleitä

Värikyniä

Saksia

Liimaa

Suojat pöydille

Askartelukimalteita ja muita koristeita

Ennen toiminnan alkua ohjaaja valmistaa värit sekoittamalla kermaviiliin elintarvikevärejä ja asettaa kaikki tarvikkeet valmiiksi pöydälle.

Käden kuvien painannassa ideana on painaa lapsen ja vanhemman käsien kuvat samalle paperille. Vanhempi ja lapsi levittävät pensselillä väriä toistensa kämmenille ja painavat kätensä paperiin. Värien kuivuesssa kartongista leikataan suuri pala, jolle kämmenten kuvat sisältävä paperi liimataan. Näin kartongista muodostuu kuvalle kehykset. Lapsi ja vanhempi saavat koristella kehykset ja kuvan haluamallaan tavalla.

Tämän jälkeen kuvan alle voidaan kirjoittaa positiivisia asioita, joita lapsi ja vanhempi haluavat sanoa toisistaan. Vanhempi voi esimerkiksi kysyä lapselta mitä hyvää hänessä on ja sen jälkeen kirjoittaa lapsen vastuksen kuvan alle juuri niillä sanoilla, mitä lapsi on vastannut. Myös vanhempi kirjoittaa kuvan alle positiivisen asian omasta lapsestaan.

SADUTUS

Tarvikkeet:

Paperia

Lyijykyniä

Värikyniä

Sadutus on työväline, jolla voidaan korostaa lasten osallisuutta ja saada hänen äänensä kuuluviin. Se tarjoaa lapselle läheisyyden ja turvallisuuden tunteen. Sadutusta voidaan käyttää kaikkien kanssa, ikään katsomatta. Tärkeää on kirjoittaa satu juuri niillä sanoin, kuin lapsi sen kertoo. (Lapset kertovat ja toimivat ry 2010.)

Sadutuksen ohje:

Kerro satu (tai tarina). Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi ja voit muuttaa tai korjata sitä mikäli haluat.

(Lapset kertovat ja toimivat ry 2010.)

Saduttajalla on lupa pyytää lasta odottamaan, jotta saduttaja ehtii kirjata kaiken ylös. Sadun loppuun kirjataan lapsen etu- ja sukunimi, ikä, kerrontapaikka sekä päivämäärä. (Lapset kertovat ja toimivat ry 2010.)

Ryhmätilanteissa sadutuksesta on hyvä pitää pieni pohjustus ja kerrata sadutuksen ohje vanhempien kanssa, jotta toiminnan idea tulee heille tutuksi. Tämän jälkeen lapsia ja vanhempia tulee rohkaista ottamaan omaa tilaa ja rauhaa sadutuksen ajaksi. Saduttamiseen tulee varata riittävästi aikaa, sillä lasten tarinat saattavat olla pitkiä ja heille tulee antaa tilaisuus kertoa satu juuri niin kuin he haluavat. Sadun valmistuttua lapsi voi piirtää kuvan sadustaan. (Lapset kertovat ja toimivat ry 2010.)

Vinkki: Mikäli lapsi ei innostu sadutuksesta tai keksi mistä kertoisi, voi hänelle tarjota mahdollisuutta ottaa kerrontaan mukaan jokin lelu tai esine, josta hän voi kertoa sadun.

SATUSEIKKAILU

Tarvikkeet:

Patjoja tai muita pehmusteita lattialle

Satu

Satuseikkailussa ohjaaja lukee ääneen sadun, jonka vanhempi kuvittaa kosketuksin lapsensa keholle. Ohjaaja voi näyttää ennen sadun lukemista esimerkkiä, kuinka satu voi kulkea keholla. Sormet voivat toimia satuhahmona ja kulkea pitkin kehoa. Kainalot voivat olla luolia ja selän kuoppa suuri järvi. Vain mielikuvitus on rajana!

Esimerkkisatu:

Viikarin metsäretki

Olipa kerran pieni nalle nimeltään Viikari. Viikari oli innokas tutkimaan uusia asioita. Niinpä eräänä päivänä Viikari päätti lähteä tutkimaan kotinsa vieressä sijaitsevaa suurta metsää. Viikari pakkasi reppuunsa eväsleivät sekä mehua ja lähti matkaan.

Metsään mennessään Viikarin piti ylittää suuri oja. Ojan yli ei mennyt siltaa, joten Viikari päätti laskeutua ojaan ja kiivetä toiselta puolelta ylös. Metsän reunassa Viikari lähti seuraamaan jäniksen jälkiä. Jäljet johtivat suuren kuusen juurelle, jonka alla sijaitseva pieni luola. Viikari kurkisti luolan suulta sisään ja näki siellä jäniksen. Hän kysyi jänikseltä, haluaisiko hän lähteä Viikarin kanssa seikkailulle metsään. Jänis päätti liittyä Viikarin seuraan.

Viikari ja jänis, nimeltään Otto, lähtivät yhdessä tutkimusmatkalle metsään. He kulkivat yli pienten mättäiden ja tulivat pienen metsälammen rannalle. Rannalla Viikari päätti istahtaa alas ihaillemaan, kuinka aallot löivät rantakivikkoon. Aurinko paistoi kirkkaalta, pilvettömältä taivaalta ja Viikari tunsi auringon lämmön kasvoillaan.

Tuuli humisi puiden latvoissa ja tunnelma oli rauhallinen. Viikari otti repustaan eväsleivät sekä mehun ja jakoi ne Oton kanssa. Eväät maistuivat niin hyvälle. Syötyään eväät, päättivät Viikari ja Otto lähteä kotiinpäin.

He lähtivät kulkemaan samaa reittiä, ylittivät mättäät ja saapuivat Oton kotikololle, suuren kuusen juurelle. Viikari hyvästeli Oton ja halasi häntä lämpimästi. Sitten Viikari lähti jatkamaan matkaa yksinään. Hän saapui jälleen suuren ojan luo, johon hän laskeutui tottuneesti ja nousi toiselta puolelta ylös kotipihalleen. Hän juoksi suoraa päätä sisälle, sillä hän ei malttanut odottaa, että pääsisi kertomaan seikkailustaan perheelleen. Hän oli kuitenkin niin väsynyt seikkailustaan, että päätti mennä suoraan nukkumaan pehmoiseen sänkyynsä. Kuka ties, seuraava yönä hän saattaisi nähdä unta jo seuraavasta seikkailustaan. Sen pituinen se.

TOIMINTARATA

Tarvikkeet:

Leikkivarjo

Keiloja

Jalkapalloja

Merkkikartioita

Kori

Pieniä palloja

Vanteita

Radalla on viisi erilaista toimintapistettä, joista neljä voidaan suorittaa kahdestaan vanhemman ja lapsen kesken. Viides piste, eli leikkivarjo, on koko ryhmän kesken suoritettava toimintapiste.

Ensimmäisellä toimintapisteellä lapset yrittävät heittää palloja koriin. Vanhempi voi vaikeuttaa ja helpottaa leikkiä siirtämällä korja eri kohtiin. Toisella toimintapisteellä merkkikartiot muodostavat radan ja lapset potkivat jalkapalloa pujotellen merkkikartoiden ohitse. Pisteellä voi olla kaksi jalkapalloa, jolloin lapsi ja vanhempi voivat kisailla leikkimielisesti palloa kuljettaen.

Kolmannella toimintapisteellä keilat asetetaan ryppääseen ja lapset yrittävät kaataa keiloja potkien jalkapalloa merkkiviivan takaa. Neljässä toimintapisteessä vanteet on asetettu maahan radaksi. Lapset ja vanhemmat hyppelivät vanteiden osoittaman reitin. Rataa voi välillä muuttaa.

Viimeisenä toimintapisteenä on leikkivarjo, jonka ympärille ryhmäläiset kokoontuvat. Ohjaajan tehtävänä on ohjeistaa, mitä missäkin vaiheessa tehdään, jotta leikki onnistuu. Seuraavalla sivulla on esimerkkileikkejä leikkivarjon kanssa.

VÄRILEIKKI

Jokainen ryhmäläinen ottaa kiinni yhdestä leikkivarjon reunalenkistä. Ensin harjoitellaan liikuttamaan leikkivarjoa hitaasti ylös ja alas. Tämän jälkeen ohjaaja sanoo jonkin värin ja leikkivarjon ollessa ylhäällä, kaikki ne, jotka seisovat kyseisen värin kohdalla, juoksevat varjon alta vaihtaen paikkaa keskenään.

TELTTA

Leikkivarjoa liikutetaan ensin hitaasti ylös ja alas. Varjo nostetaan korkealle kaksi kertaa ohjaajan laskiessa ja kolmannella kerralla varjon ollessa ylhäällä, vedetään sen reunat takapuolen alle ja istutaan maahan. Varjosta muodostuu suuri telttä, jonka sisällä kaikki ryhmäläiset ovat.

Pienten lasten kanssa telttä voidaan muodostaa siten, että lapset menevät valmiiksi istumaan maahan varjon alle ja vanhemmat heiluttavat varjoa lasten päiden yläpuolella ja muodostavat teltan.

KUKA JÄÄ VARJON ALLE?

Vanhemmat ja lapset pitävät leikkivarjon reunalenkeistä kiinni ja heiluttelevat varjoa rauhallisesti ylös ja alas. Varjon ollessa ylhäällä, ohjaaja huutaa "Sykkyrälle mykkyrälle maahan", jolloin kaikki leikkijät päästävät varjon reunalenkeistä irti ja menevät maahan omalle paikalleen pienelle kerälle katsomatta muihin leikkijöihin. Varjon laskeutuessa ohjaaja antaa leikkijöille luvan katsoa ympärilleen ja yritetään arvailla, kuka jäi varjon alle.

LOPPULAULU

(SUOMALAINEN KANSANLAULU, SAN. KAIJA PISPA)

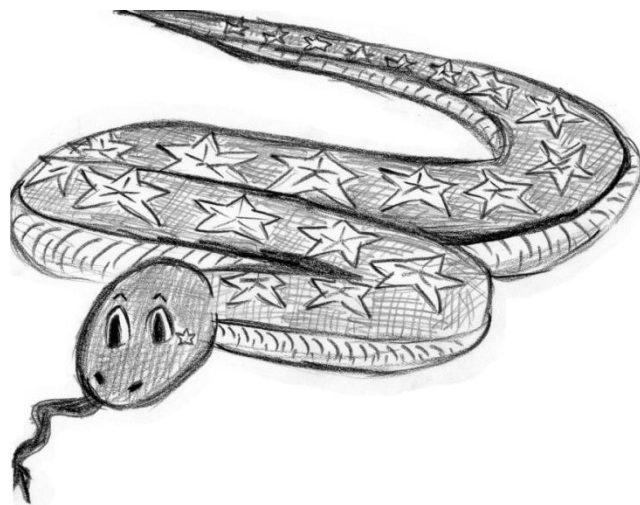

Laulu toimii hyvänä loppulauluna ja kertoo lapsille toimintatuokion päättymisestä.

Suljen ihanan soittorasian, (kädet suljetaan simpukka-asennossa)
kierrän lauluni kippuraan, (pyöritetään käsiä toistensa ympäri)
muiston mukavan (taputetaan taskua)
taskuun taputan
siihen saakka kun tavataan.

Kiitän, kumarran, (nyökätään ja kumarretaan)
niiiaan vilkutan, (niiataan ja vilkutetaan)
pian taas yhdessä laulellaan.
Lal lal lalalaa (taputetaan käsiä yhteen)
lal lal lalalaa
lal lal lalalaa lal lal laa.

Laulun nuotit löytyvät kirjasta Vauvakulta (WSOY 2011).

LÄHTEET

Kalland, M. 2011. Tuula Tamminen: Lapsen ja lapsuuden puolestapuhuja. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M (toim.). 2011. *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen*. Helsinki: WSOYpro Oy, 287–289.

Lapset kertovat ja toimivat ry. 2010. *Sadutus* [verkkodokumentti]. Lapset kertovat ja toimivat ry [viitattu 30.3.2010]. Saatavissa: <http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/index.html>

Mattila, K.-P. 2011. *Lapsen vahvistava kohtaaminen*. Juva: PS-Kustannus.

Milne, A. A. 2004. *Nalle Puh rakentaa talon*. Helsinki: WSOY.

Pispa, K. Loppulaulu. Teoksessa Alho, E. (toim.) *Vauvakulta*. Helsinki: WSOY.

Oppaan kuvitus: Mari Hartikainen

VAUHTIVIIKARIT -RYHMÄN MAINOS

VAUHTIVIIKARIT

Hei, Sinä 2–3-vuotiaan lapsen äiti tai isä! Tule mukaan yhdessä lapsesi kanssa viettämään yhteistä aikaa ohjatun toiminnan pariin, VAUHTIVIIKARIT -ryhmään.

Toiminnan tarkoituksena on tukea lapsen ja hänen vanhempansa välistä kahdenkeskistä vuorovaikutussuhdetta. Toiminta koostuu muun muassa leikeistä, peleistä ja mukavasta yhdessäolosta. Ryhmä on maksuton.

VAUHTIVIIKARIT kokoontuu klo 17.30-18.30 perhekahvila Onni ja Ilonassa, osoitteessa Pohjolankatu 9, Iisalmi.

Kokoontumispäivä	Toimintakerran teema
ma 12.3.2012	Tullaan tutuiksi
ma 19.3.2012	Läheisyys
ma 26.3.2012	Rentoutuminen
ti 3.4.2012	Laulellen ja tanssien
ti 10.4.2012	Taiteilua
ma 16.4.2012	Sadun maailma
ma 23.4.2012	Ulkoilu

Toimintaan mahtuu mukaan kuusi ensimmäisenä ilmoittautunutta vanhempi-lapsiparia. Tervetuloa mukaan!

Toiminta toteutetaan kahden Savonia -ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijan opinnäytetyönä. Toimeksiantaja on Perheen talo –yhteistyö (Mannerheimin Lastensuojeluliiton Iisalmen yhdistys ry, Iisalmen Pelastakaa Lapset ry ja Ylä-Savon Ensi- ja turvakotiyhdistys ry).

Lisätietoja ja ilmoittautumiset 7.3.2012 mennessä.

Iloisin terveisin:

Mari Hartikainen xxx-xxxxxxx

Hanna-Riikka Karppinen xxx-xxxxxxx

KERHOPASSI

VAUHTIVIIKARIT

KERHOPASSI

Tämän passin omistavat:

1. TULLAAN TUTUIKSI 12.3.2012

2. LÄHEISYYS 19.3.2012

3. RENTOUTUMINEN 26.3.2012

4. LAULELLEN JA TANSSIEN 3.4.2012

5. TAITELUJA 10.4.2012

6. SADUN MAAILMA 16.4.2012

7. ULKOILU 23.4.2012

HAVAINNOINTIRUNKO

1. Kuinka leikit ja harjoitteet toimivat kahdestaan toteutettuna lapsen ja vanhemman välillä?
2. Tukivatko leikit ja harjoitteet lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta?
3. Kuinka leikit ja harjoitteet soveltuivat 2–3 vuotiaalle lapsille?
4. Millaisia asioita tulee huomioida ohjaajan oppaan kannalta tämän toimintakerran leikeistä ja harjoitteista?
5. Mikä toimi erityisen hyvin tällä toimintakerralla?
6. Mikä ei toiminut tällä toimintakerralla?
7. Muita havaintoja:

ALOITUSKYSELY

Aloituskysely 12.3.2012

Mistä kuulit tästä toiminnasta?

Mikä sai Sinut osallistumaan toimintaan lapsesi kanssa?

Millaisena koet vuorovaikutussuhteesi lapsesi kanssa?

Millaista hyötyä toivot ryhmätoiminnan kautta saavasi vuorovaikutussuhteeseesi lapsesi kanssa?

Millaisia toiveita Sinulla on toiminnan sisällöstä?

Kiitos vastauksestasi! 😊

PALAUTE

Palaute 23.4.2012

Millaista hyötyä koet toiminnasta olleen vuorovaikutussuhteeseesi lapsesi kanssa?

Mitä pidit erityisen hyvänä toiminnassa?

Millaista kehitettävää toiminnassa on?

Muu palaute toiminnasta:

Kiitos vastauksestasi! 😊

